

OTDK-DOLGOZAT

**A modernkori rabszolgaság kialakulása
A csicskatartás Magyarországon és a filippínók emberi jogi helyzete
házánkban**

Jelige: dfj426

2025. január 06.

Tartalom

1. Bevezetés	2
2. Módszertan.....	3
3. A rabszolgaság története	4
3.1. Magyarország rabszolgatörténelme	5
4. A modernkori rabszolgaság	5
4.1. A modernkori rabszolgaság formáinak jellemzése.....	6
4.2. Az emberkereskedelem, mint elősegítő tényező	9
5. A rabszolgaság és a jog viszonya.....	10
5.1. Az emberi méltósághoz való jog	11
5.2. A munka kérdése	12
5.3. Cselekvőképesség.....	14
6. A csicskatartás Magyarországon.....	14
6.1. Egy folyamatban lévő ügy története	17
6.2. A Csicska	20
7. Filippínók emberi jogi helyzete	21
7.1. A Fülöp-szigetek gazdasági és társadalmi helyzete	21
7.2. Közép-Európa a nyugati pénz helyett?	23
7.2.1. Németország és Ausztria	23
7.2.2. Franciaország	24
7.2.3. Miért pont Magyarország?	25
7.3. A Magyarországra érkező filippínók nehézségei és lehetőségei	25
8. Törekvések a helyzet mérséklésére.....	27
8.1. Állami szervek munkája és együttműködése.....	27
8.2. Nemzetközi és hazai civil szervezetek	29
8.3. Mit tehet a társadalom?.....	30
9. Összegzés	31
10. Irodalomjegyzék	35
11. Mellékletek	38

1. Bevezetés

A tanulmány fő témája a modernkori rabszolgaság kialakulása, ezen belül pedig a magyarországi csicskatartás intézménye, valamint a hazánkba érkező filippínó vendégmunkások emberi jogi helyzete. Dolgozatomban bemutatom a rabszolgaság történetét, kialakulásának és változásainak legfőbb állomásait, az ókortól napjainkig. Ugyanis sokakban az a tudat él, hogy a rabszolgaság csak a múltban, legfőképp Amerikában és Afrikában volt jelen. Ez messze van az igazságtól, a modernkori rabszolgaság egy igen elterjedt és sokrétű jelenség. Többek között a fogalom alá tartozik az adósrabszolgaság, a gyermekmunka, a hagyományos rabszolgaság, a kényszerházasság, a kényszerszermunka, a szexuális kizsákmányolás és a szolgaság. Ezek az esetek sem feltétlen Európához, vagy akár Magyarországhoz kötődnek, viszont ugyanolyan létjogosultsággal bírnak, mint a világ bármely más területein.¹ Fontosnak tartom a modernkori rabszolgasághoz szorosan kapcsolódó emberkereskedelem említését, hiszen sok esetben enélkül nem jöhetne létre a bűncselekmény. A dolgozatomban bemutatom továbbá azokat a jogsértő magatartásokat, amelyek a rabszolgatartás folyamata alatt történnek, valamint a legfőbb hazai és nemzetközi szabályozásokat, amelyek ezeket próbálják megakadályozni.

A tanulmány további részében kiemelten foglalkozom a hazai szolgasággal, amely csicskatartásként híresült el az évek során, és a Magyarországra érkező filippínó vendégmunkások helyzetével. A csicskatartás intézménye megkerülhetetlen, ha a magyar modernkori rabszolgaság témakörébe ütközünk. Ez napjainkban egy olyan égető probléma, amiről az emberek keveset tudnak, ezért célom, hogy a kutatásommal felhívjam a figyelmet arra, hogy a rabszolgaság nem csupán a múlt része. A szolgaság alapvető jellemzői közé tartozik többek között az illegalitásban végzett munka, a nem megfelelő munkakörülmények, valamint a kizsákmányolás. Az utóbbi években igen hasonló jelzőkkel találkozhatunk, ha a filippínó vendégmunkások kerülnek előtérbe. A fokozódó európai és hazai igény, a tisztességtelen közvetítők és a gátlástalan munkaadók számának növekedésével együtt egy egyre inkább meghatározó problémát alkot.

A dolgozatban összegyűjtöm, hogy milyen megelőzési, megoldási vagy mérséklési lehetőségek állnak rendelkezésre a különböző hatóságok, szervezetek és a társadalom egésze számára.

A filippínó vendégmunkások relevanciáját, mint összehasonlítási alapot, az a tény adja, hogy az elmúlt években egyre többet lehetett hallani az érkezésükről. Számos dedikált weblap

¹ KLEMENCICS ANDREA (2015): Modernkori rabszolgaság. Letölthető a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények hivatalos elektronikus oldaláról: <http://pecshor.hu/periodika/tizenhat.htm> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

reklámozta őket, amely emlékeztethette az olvasókat a tradicionális rabszolgakereskedelemre is. A dolgozat későbbi fejezetében összehasonlító elemzéssel vizsgáltam, hogy a csicskák és a filippínó vendégmunkások vajon modernkori rabszolgák-e vagy sem.

2. Módszertan

Kutatásom első felében arra kerestem a választ, hogy milyen olyan partikuláris elemei vannak a magyarországi csicskatartásnak, amelyek magyarázzák ezen intézmény létezését a magyar társadalomban. Annak érdekében, hogy a kutatásom eredménye kézzelfoghatóbbá váljon félig strukturált, személyes mélyinterjút készítettem egy magyar hivatásos gondnokkal, akinek a látókörébe kerülhetnek olyan személyek, akiknek az emberi jogai torzulnak, akár a modernkori rabszolgaság egyik típusának teljesen megfelelnek. Az interjúalany teljes anonimitását kérte, így hivatásos gondnokként fogok rá hivatkozni. Az ő segítségével betekintést nyerhettem egy folyamatban lévő nyomozásba. A téma meglehetősen alulkutatott, a mélyinterjú adott lehetőséget arra, hogy a magyarországi csicskatartás lehatárolt részproblémájáról több információt gyűjtsek.

Kutatásom másik vizsgált területe a filippínó vendégmunkások hazai helyzete. A kutatási kérdéseim: miért és hogyan érkeznek filippínók Európába, különös tekintettel Magyarországra? Szembesülnek-e Magyarországon emberi jogi jogsértésekkel, és ha igen akkor ez kimeríti-e a csicskatartás fogalomkörét? A filippínó helyzet közvetlenebb megértése érdekében írásbeli strukturált interjút készítettem angol nyelven Asuncion Fresnoza-val, aki az Université libre de Bruxelles (ULB) tudományos munkatársa és adjunktusa, valamint a Filozófiai és Társadalomtudományi Kar Etikai Bizottságának társelnöke. A kulcsadatközlő a transznacionális migrációt és a filippínó bevándorlást kutatja, így a tőle származó információ által egyszerre kaptam betekintést a helyzetbe egy külföldi és egy filippínó perspektívájából.

Az egész kutatás szempontjából fontos terület, hogy mit tehet a társadalom. A társadalom köréből kerülnek ki az áldozatok, a jogsértő magatartást elkövető bűnözők, valamint azok, akik segítséget nyújthatnak. Az oktatás és a modernkori rabszolgaság súlyosságára való figyelemfelhívás elengedhetetlen a helyzet mérsékléséhez.

A kutatási folyamat közben sor került adatgyűjtésre és egy aktuális kép megalkotására a modernkori rabszolgaságról. A tanulmány további fontos módszertani eleme a dokumentum elemzés. A magyar csicskatartás és a filippínók munkavállalásának illusztrálásához különböző esettanulmányok, riportok és egy rövidfilm elemzését végeztem el.

3. A rabszolgaság története

A rabszolgaság intézménye már az ókorban megjelent. Ekkoriban a rabszolgaságnak két fajtája alakult ki: a klasszikus és az ókori keleti típusú rabszolgaság. Az előbbi esetben a függő tömegek különböző módokon politikai jogokat, bizonyos fokú szabadságot vívtak ki maguknak. Emiatt a vezető rétegnek más munkaerőt kellett találnia. Ez a típus jellemzően az ókori Rómában és Athénban alakult ki. Az utóbbi esetben a tömegeknek nem sikerült függetlenedni vagy bármiféle szabadságjogot szerezni, az ő hosszútávú és folyamatos kizsákmányolásuk volt a jellemző. A legkiemelkedőbb példaként itt az ókori Egyiptomot vagy Mezopotámiát említhetjük.²

A következő számottevő korszak a transzatlanti rabszolga-kereskedelem korszaka. A 16-17. században, a nagy földrajzi felfedezések során a portugálok kezdték meg a rabszolgák szállítását dél-amerikai gyarmataikra. A korszak vége felé már teljesen nyíltan lehetett adni-venni az afrikai rabszolgákat a térségben. A legalitás miatt hatalmas kereslet alakult ki a rabszolgapiacra, ami felnyomta az árakat.³ A későbbiekben Észak-Amerikában is az európaiak honosították meg a rabszolgaságot. A rabszolgaság ezen időszakában afrikaiak millióit szállították el Amerikába akaratuk ellenére. A nyílt kereskedelem megaláztatását kellett eltűrniük, fizetség nélkül végeztek nehéz fizikai munkát, majd családjuktól távol haltak meg.⁴ A 19. század elején Észak-Amerikában betiltották a rabszolgaságot, ami az egyik fő oka volt az amerikai polgárháború kirobbanásának. A háború során Észak győzött, így 1865-ben Amerika egész területén betiltották a rabszolgatartást.⁵

A rabszolgatartás újabb jelentős állomása a második világháború időszaka. Ekkoriban terjedt el a háborús szexrabszolgaság vagy az etnikai és vallási üldözés. Az előbbire kiváló példák a japánok által 1938-ban létrehozott „katonavigasztaló női egység” elnevezésű bordélyházak. A helyi nőket akaratuk ellenére szexmunkára kényszerítették.⁶ Az utóbbi esetben elsősorban a nácik által kialakított koncentrációs táborokat említhetjük. *„Európa szerte új koncentrációs táborokat állítottak fel és bővítették a régieket, ahol mérgezgázokkal, valamint a munka és éheztetés módszerével tömegesen pusztították az oroszokat, az ukránokat, beloruszokat, lengyeleket, cseheket, szlovákokat, zsidókat, cigányokat és más nemzetiségűeket. (...) A*

² MIHALKÓ VIKTÓRIA - DR. SZABÓ MÓNICA - DR. HAIDEGGER MARIANN (2015): Modernkori rabszolgaság. Anthropolis Egyesület, Budapest, ISBN 978-615-80175-0-3, p. 30.

³ GARAI TÍMEA (2005): Modernkori rabszolgaság a globális világ gazdaságban. Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest, p. 18.

⁴ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 31.

⁵ GARAI, 2005, pp. 18-19.

⁶ Japán: Bocsánatkérés a háborús szexrabszolgánoktól. Elérhető a HVG hivatalos elektronikus oldalán: <https://hvg.hu/vilag/20041203szexrabszolga> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

koncentrációs táborok a monopóliumok rabszolgamunkaerő-szállítóivá és a nagyüzemi halál színhelyeivé váltak.”⁷

3.1. Magyarország rabszolgatörténelme

A magyarok már a honfoglalás idején is ismerték a rabszolgakereskedelem fogalmát. Az elejtett foglyok vagy a cserekereskedelem részévé váltak, vagy házkörüli munkára kényszerítették őket. Az Árpád-korban a rabszolgákat ugyanúgy lehetett adományozni vagy örökölni, mint az állatokat, a birtok részeként kezelték őket. A 16. század közepére az ország három részre szakadt. A középső rész teljességében az Oszmán Birodalom hatásköre alá került, nem csak a föld, hanem a rajta élő polgárok is a szultán tulajdonává váltak.⁸

A második világháború során a magyar lakosságra is nagy mértékben hatással volt a vallási és etnikai alapú megkülönböztetés. *„Az első vonatok 1944. május 15-én hagyták el Magyarországot Kassán át Auschwitz felé. 1944. június végéig, mint egy 440 ezer főt, a vidéki zsidóság túlnyomó többségét deportálták. (...) A zsidók mellett a haláltáborok áldozata lett néhány ezer cigány is.”⁹*

A fentebb említett események és korszakok a rabszolgatartás legkiemelkedőbb esetei. A legtöbb embernek ezek a példák jutnak eszükbe e témával kapcsolatban. Fontos azonban kiemelni, hogy a rabszolgaság nem csak a történelem szemszögéből figyelhető meg. A már korábban említett jogsértő magatartások a jelenünk szerves részét képezik. Az évek során számos olyan eset történt, vagy jogszabály született, amely igazolja a modernkori rabszolgaság létezését.

4. A modernkori rabszolgaság

A világ államainak nagy része már a 19. század közepétől tiltja és jogellenesnek nyilvánítja a rabszolgaság intézményét. Napjainkban a modernkori rabszolgaságnak több, mint 30 millió áldozata is lehet.¹⁰ A modernkori rabszolgaság és történeti rabszolgaság között számos hasonlóság fellelhető, ilyen például a rabszolga és rabszolgatartó közti elnyomó viszony. A rabszolgatartó - egy vagy több személy - teljes hatalmat gyakorol a rabszolgája vagy rabszolgái felett. Sok egyéb elem is megmaradt a régmúltból, mint az erőszak, a korlátozás, a

⁷ ZSUKOV, J. M. (magyarra fordította: Sörös Lajos) (1985): A második világháború 1939-1945. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, p. 301.

⁸ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 33.

⁹ ROMSICS IGNÁC (2010): Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, Budapest, p. 176.

¹⁰ GYURÁČZ VERONIKA (2015): A hatályos nemzetközi jog hiányosságai a modernkori rabszolgaság elleni védelem terén. In: Külügyi Szemle, 2015/3, p. 35.

megalázás, a manipuláció és a kizsákmányolás.¹¹ Fontosnak tartom azonban kiemelni a különbséget, ami a rabszolgartartás megjelenésében alakult ki. Évszázadokkal ezelőtt a rabszolgartartás lényegében elfogadott és legálisnak mondható cselekedet volt. Az elnyomott emberekkel szabadon kereskedhettek, az elnyomók nyíltan vállalhették rabszolgartartó mivoltukat, rejtegetés nélkül, tulajdonukkal azt tehettek, amit akartak. A jelen szituáció ennél sokkal bonyolultabb. Ma már a rabszolgaság zárt ajtók mögött, titokban történik. A rabszolgartartók nem vállalhatják zsarnokságukat, maximum nyílt titokként szerepelhet a köztudatban. Ennek legfőbb okai 20. században elfogadott nemzetközi deklarációk és szerződések, amelyekből fontos kiemelni az ENSZ 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát és New Yorkban elfogadott ENSZ Egyezményt a Gyermekek Jogairól. Az előbbi dokumentum határozza meg az alapvető emberi jogokat, míg az utóbbi terjeszti ki mindezt kifejezetten a gyermekekre.¹²

4.1. A modernkori rabszolgaság formáinak jellemzése

A modernkori rabszolgaságnak több fajtáját lehet azonosítani. Ezeket a csoportokat az elszenvedő alany és az elnyomó szerepe alapján határozhatjuk meg.

A modernkori rabszolgaság leggyakoribbnak mondható formája az *adósrabszolgaság*. Világszinten ez a legelterjedtebb és a legtöbb embert sújtó probléma. „Az adósi (sic!) rabszolgaság, vagyis az olyan személyállapot, vagy helyzet, amely abból a tényből folyik, hogy az adós saját személyes szolgálatait vagy valamely vele függő viszonyban álló személynek szolgálatait adóssága biztosítékaul leköti, ha az így teljesített szolgálatok méltányos ellenértékét nem fordítják az adósság törlesztésére, vagy ha a szolgálatok tartama nincs korlátozva, illetve jellege nincs meghatározva.”¹³ Az áldozatok valamely kölcsön részleteit fizetik vissza fizikai munka formájában. A legnagyobb veszélye a törlesztés ezen lehetőségének, hogy az elvégzett munka szinte értéktelen, a kamatok óriásiak, így ebből a csapdából lényegében lehetetlen kikerülni. Gyakori probléma még a terhek öröklése, gyakran egy egész emberélet sem elég a törlesztésre, így a családtagok ugyanúgy szolgává válnak.¹⁴ Az adósság megfizetése és a kölcsön részletei nincsenek szerződésbe foglalva, így semmi esély a törvényes keretek között történő akaratérvényesítésre. A betartatás fő eszköze az erőszak.

¹¹ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 43.

¹² SZEKENYI MARIANNA – HOFFMANN KRISZTINA (2012): Emberi Jogok – Gyermeki Jogok. Kecskeméti Főiskola, Kecskemét, pp. 17-20.

¹³ A Népszövetség rabszolgaságra vonatkozó egyezménye, I. rész: A rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok, I. cikk, Genf, 1926.

¹⁴ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 53.

A *gyermekmunka* szintén világszinten elterjedt, ugyanis a gyermekek számtalan munka elvégzésére alkalmasabbak és előnyösebbek, mint felnőtt társaik. Sokkal tanulékonyabbak, könnyebben formálhatóak adott munkakörökben. A megfélemlített gyermekek jóval olcsóbb munkaerőnek számítanak tehetetlenségük miatt.¹⁵ Sok esetben a munkasorba kényszerített gyermekek tartják el a szülőket, nagyszülőket, mert ők már munkaképtelenek vagy szimplán ők is kihasználják gyermeküket. A családi kötelek miatt is nehézséget jelent a gyermekrabszolgaság felszámolása, az áldozatok gyakran érzelmi szálakkal kötődnek kizsákmányolójukhoz. Az 1989. november 20-án kelt New York-i Egyezmény tiltja a hasonló magatartást, amelyet Magyarországon két évvel később erősítettek meg. „(...) *elismerik a gyermeknek azt a jogát, hogy védelemben részesüljön a gazdasági kizsákmányolás ellen, és ne legyen kényszeríthető semmiféle kockázattal járó, iskoláztatást veszélyeztető, egészségére, fizikai, szellemi, lelki, erkölcsi vagy társadalmi fejlődésére ártalmas munkára.*”¹⁶ Ebben a törvényben szabályozásra került a munkavégzéshez szükséges minimális életkor, a munkaidő, a munkafeltételek és a büntetések mértéke.

A modernkori rabszolgaság legkevésbé elterjedt formája a *hagyományos vagy tradicionális rabszolgaság*. Leginkább ez hasonlítható a történeti rabszolgasághoz, ebben az esetben maradtak fent a legális rabszolgatartásra utaló jegyek. Az áldozatok születésüktől fogva rabszolgaként nevelkednek, ebben szocializálódnak, elnyomóik szabadon kereskednek velük, ajándékozzák és megöröklik őket. Napjainkban már csak Afrikában találkozhatunk ezzel a fajtával.¹⁷

A *szervilis vagy kényszerházasság* veszélye leginkább a fiatal lányokat, nőket érinti. Ebben a helyzetben a nőket akaratuk ellenére adják férjhez, semmilyen beleszólásuk nincs a döntés meghozatalába, nem úgy, mint egyes közösségekben vagy vallásokban, ahol tradíciója van a közvetített házasságoknak. A fiatal lányokat gyakran hatalmas összegekért adják-veszik, a házasságnak semmiféle érzelmi háttere nincs, a nők szexuális és háztartásbeli kihasználása a fő mozgatórugó.¹⁸ Az 1979-es CEDAW Egyezmény a nők jogainak védelmében született, célja a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának megszüntetése. Magyarországon ezt 1982-ben hirdették ki. Ez a törvényerejű rendelet kötelezi az állampolgárokat a férfiak és nők közötti egyenlőség biztosítására. Azonos jogot biztosít többek közt a házasságkötésre, a

¹⁵ GARAI, 2005, p. 14.

¹⁶ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről, 32. cikk.

¹⁷ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 57.

¹⁸ GARAI, 2005, p. 14.

házastárs szabad megválasztására, a házasság felbontására, gyermekeik számának szabad eldöntésére.¹⁹

A *kényszermunka* ismét a modernkori rabszolgaság gyakori formái közé tartozik. A kényszermunka fogalmát egy nemzetközi szerződés határozza meg: „(...) vonatkozik minden olyan munkára vagy szolgálatra, amit valamilyen büntetés terhe alatt valakitől követeltek, és amire a munkára kötelezett személy nem szabad akaratából vállalkozott.”²⁰ Lényegében különböző csoportok dolgoztatásáról van szó, akik fizetés helyett, a megfélemlítés miatt dolgoznak. A munkakörök kiemelten veszélyesek, gyakori például a háborús kényszermunka.²¹ A második világháborúban megismert munkatáborok ma is előforduló intézmények, sok esetben a kormányok által működtetettek és a büntetés végrehajtás részei. Jellemző továbbá a magas óraszámú végzett munka, a kínzás és büntetés széles skálájának alkalmazása, mint például az alvásmegvonás.

A *szexrabszolgaság* vagy *szexuális kizsákmányolás* ismételten a nőket, legfőképpen a szegény országokból származókat érinti. A szexrabszolgaság gyakran kapcsolódik a rabszolgaság egyéb, már korábban említett formáihoz, mint a gyermekrabszolgaság vagy a kényszerházasság. Sokszor a megtévesztés útján, vagy emberkereskedelem által kerülnek a szexiparba, aminek legvirágzóbb ágazatai a prostitúció, a pornográfia és a szexturizmus.²² A prostitúció lényegben valamely juttatásért, ismétlődően végzett szexuális tevékenység.²³ Mindegyik összetevő tágan értelmezhető, ugyanis például a szexrabszolga esetében nem is biztos, hogy sor kerül pénzbeli fizetésre. Megeshet, hogy a nők különböző értéktárgyakért vagy akár tudatmódosító szerekért vállalják az aktust, ennél is rosszabb esetben pedig csak megfélemlítés áldozatai.

A *szolgaság* során az áldozat úgy érzi, hogy már nem tud változtatni, saját erejéből javítani helyzetén. A kizsákmányolás élete minden részére kiterjed, többek között a munkavégzésre, lakhatásra, személyes szabadság teljes korlátozására. Ebben az esetben a kizsákmányolás nagyon nagy mértékű.²⁴ Ide tartoznak a háztartási rabszolgák, akik a rabszolgatartó mindennapi életének szerves részei. A fogvatartó házában élnek, napi 24 órában készenlétben kell állniuk és általában csak étkezésért cserébe dolgoznak. Ennek a formának is alapvető jellemzője a durva bánásmód, a fizikai erőszak. Másik fajtája a szerződéses rabszolgaság, ami feltehetően a

¹⁹ 1982. évi 10. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről, 16. cikk.

²⁰ 1930. évi 29. számú Egyezmény a kényszer- vagy kötelező munkáról, 2. cikk.

²¹ GARAI, 2005, p. 12.

²² MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 63.

²³ KLEMENCICS, 2015, p. 308.

²⁴ KLEMENCICS, 2015, p. 308.

modernkori rabszolgaság második leggyakoribb fajtája. Ebben az esetben a rabszolgák csak a későbbiekben válnak áldozattá, mert ügynökségeken keresztül próbálnak állást találni. Azonban a megérkezésüket követően az előre megígért, szerződésbe foglalt munkafeltételek megváltoznak, és lényegében munkavállaló helyett rabszolgává válnak. A rabszolgatartók elveszik tőlük a személyes okmányaikat, amivel meggátolják a szabad távozást.²⁵ A dolgozatomban elsősorban a modernkori rabszolgaságnak ezen fajtájával, különösen a magyarországi csicskatartással foglalkozik.

4.2. Az emberkereskedelem, mint elősegítő tényező

Az emberkereskedelem egy kihagyhatatlan fogalom a modernkori rabszolgaság témakörében. Nagy különbség a rabszolgaság és az emberkereskedelem közt, hogy az első egy állapot, míg a másik egy folyamat. Az emberkereskedelem során hatalmas pénzüsszegek mozognak az emberpiacon az adásvétel során. Hasonlóság azonban, hogy mindkét magatartás abszolút alapvető emberi jogokat sértő.²⁶ Magyarországon a Büntető Törvénykönyv 192. §-a szerint emberkereskedelemnek minősül: „*Aki mást a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad, átvesz vagy b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak megszerez, (...)*.”²⁷

A két fogalom azért sem tekinthető szinonimának, mert vannak eltérő ágazatai is. Ugyan az emberkereskedelem szerves része a korábban már említett kényszermunkának, vagy akár a szexuális rabszolgaságnak, de nem összetevője például az adós- vagy hagyományos rabszolgaságnak. Fontos kiemelni, hogy a rabszolgasorba jutás során az emberkereskedelem tekinthető az útnak, míg a modernkori rabszolgaság a végeredménynek.²⁸

Leggyakrabban a szegénységben élő, tanulatlanabb réteg esik az emberkereskedelem áldozatául. Ugyanis a rossz anyagi helyzet miatt kétségbe-esetten próbálnak pénzhez jutni, és az alacsony iskolázottság miatt nem tudják felmérni a kockázatot. Az emberkereskedők kis munkával ígérnek óriási bevételt, erre különleges példa a szervkereskedelem.²⁹ A szervkereskedelem áldozatainak tekinthetőek mindazok, akik: „*formálisan vagy informálisan, pénzért cserébe beleegyeznek szervük eltávolításába.*”³⁰

²⁵ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, pp. 58-59.

²⁶ WINDT SZANDRA (2020): Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak hasonlósági és különbségei. In: Belügyi Szemle, 68. évfolyam, 12. szám, p. 107.

²⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 192. §.

²⁸ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 46.

²⁹ WINDT, 2020, p. 108.

³⁰ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 46.

Fontos megjegyezni, hogy a nemzetközi migránsok is részesei a folyamatoknak. Az ő köreikben nagy az áldozattá válási arány, ugyanis hazájuktól távol, a helyi nyelvet nem beszélve könnyebben kiszolgáltatottak lesznek. Már a célországba történő utazásuk során találkoznak a kizsákmányolással, mert az embercsempészek hatalmas pénzüsszegekért szállítják őket.³¹ A nemzetközi vándorok legnagyobb része pénzkeresési céllal érkezik az adott országba. Nem a letelepedés a céljuk, hanem gyors pénzszerzés után visszatérni hazájukba.³²

Magyarországon a filippínó vendégmunkások köré az utóbbi időben egy egész közvetítői ökoszisztéma épült ki. A munkaerő-közvetítés legális keretek között valójában megszervezett munkaerő-toborzást, keresést és kiválasztást jelent. A tevékenység legfőbb célja, a munkavállalók és munkáltatók összekötése, mely során kialakulhat a foglalkoztatásra irányuló jogviszony. Azonban egyre gyakrabban a folyamat nem jogszerűen zajlik. Aggodalmak merülnek fel a jogszabályi kereteket figyelmen kívül hagyó, gátlástalanul működő munkaközvetítők színre lépése miatt. Ezek a cégek méltánytalan működésükkel egyre inkább kizsákmányolják a külföldi és rászoruló munkavállalókat. Fontos kiemelni, hogy egy tisztességtelen közvetítő által nem csak a munkára jelentkező lehet áldozat, hanem a munkát biztosító is.³³ Ugyanis hazánkban és például a Fülöp-szigeteken is tilos pénzt kérni a munkavállalótól kiközvetítéséért. Magyarországon *„A magán-munkaközvetítő a tevékenységéért a munkát keresővel szemben díjat, költséget semmilyen jogcímen nem számolhat fel.”*³⁴ Amennyiben ez megtörténik, akkor már nem munkaközvetítésről, hanem emberkereskedelemtől beszélünk. Arról nincsen konkrét adat, hogy hány filippínó vendégmunkás lesz az emberkereskedelem vagy az embercsempészet áldozata.

5. A rabszolgaság és a jog viszonya

*„Senkit sem lehet rabszolgaságban, vagy szolgaságban tartani, a rabszolgaság és a rabszolgakereskedés minden alakja tilos.”*³⁵ A rabszolgaság teljeskörű tilalmát az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 4. cikke rögzíti. Azonban a rabszolgaság, mint fogalom, nem egy bűncselekményt jelent, hanem különböző jogsértő magatartások sorozatos elkövetését

³¹ BARABÁS A. TÜNDE (2016): A migráció kriminológiai aspektusai. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, pp. 49-50.

³² SIK ENDRE (2012): A migráció szociológiája. Elérhető a TÁRKI hivatalos elektronikus oldalán: https://www.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_2.pdf (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

³³ Fair Recruitment. Elérhető a International Labour Organization hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.ilo.org/topics-and-sectors/fair-recruitment> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

³⁴ 118/2001. (VI. 30.) Kormány rendelet a munkaerő-kölcsönzési és a magán-munkaközvetítői tevékenység nyilvántartásba vételéről és folytatásának feltételeiről. (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

³⁵ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 1948.

foglalja magába. Nem számít, hogy a rabszolgaság melyik specifikus formájáról beszélünk, minden esetben alapvető jogok megsértésére kerül sor. Számos egyéb nemzetközi egyezmény és alkotmány tiltja a rabszolgaságot, vagy inkább védi azt a korlátozhatatlan jogcsoportot, amely a kapcsolódó bűncselekmény elkövetésekor sérül, ami nem más, mint az emberi méltósághoz való jog.

5.1. Az emberi méltósághoz való jog

„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”³⁶ Az emberi méltóság nem csak egy egyszerű alapjog, hanem lényegében az összes egyéb alapjog kiindulópontja.³⁷ Mivel már a fogantatás pillanatától kezdve minden embert megillet, ezért ez egy általános személyiségi jog. Ebből következik, hogy egy abszolút jellegű és korlátozhatatlan jogról beszélünk.³⁸ Ez a jog védi az emberi önazonosságot, a különböző egyének cselekvési autonómiáját és a magánszférát. Ha rabszolgaságról beszélünk, akkor minden esetben beleütközünk ezen jog megsértésébe vagy korlátozásába.

Az önrendelkezéshez való jog az emberi méltóság személyiség-védelmi funkciójához tartozik.³⁹ Ha csak a szó jelentéséből indulunk ki, rájöhethetünk, hogy az emberek saját életük felett önállóan dönthetnek. Ez számos területre kiterjed, mint például névviseléshez való jog, a saját testi integritáshoz való jog vagy az úgynevezett „titokszféra” védelme.⁴⁰

Azonban, ha a rabszolgaság tárgykörében mozgunk, fontos kiemelni például a házasságkötés szabadságához való jogot. A kényszerházasság esetében az áldozatokat korlátozzák ezen joguk érvényesítésében, általában a zsarnok fél dönt a házasságkötésről. Az esetek nagy többségében nők esnek áldozatul, viszont a fordított példa sem kizárt. Az áldozatok a házasságot fel sem bonthatják, pedig az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 16. cikke kimondja: „A házasság tekintetében a férfinak és a nőnek mind a házasság tartama alatt, mind a házasság felbontása tekintetében egyenlő jogai vannak.” Gyakori eset, hogy fiatal, akár kiskorú lányokat adnak hozzá idős férfiakkhoz, azok háztartási és szexuális igényeinek kielégítésére. Az áldozatokat sokszor éri bántalmazás és szexuális erőszak.

³⁶ Magyarország Alaptörvénye, II. cikk, 2011.

³⁷ FRA European Union Agency for Fundamental Rights, <http://fra.europa.eu/hu/eu-charter/article/1-az-emberi-meltosag> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

³⁸ Szegedi Tudományegyetem Közérthetőségi Szócikk Adatbázis, <https://u-szeged.hu/efop362-00007/minden-szocikk/onrendelkezesi-jog> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

³⁹ BALOGH ZSOLT – HAJAS BARNABÁS – SCHANDA BALÁZS (2014): Alapjogok és alapvető kötelezettségek fogalma, értelmezése. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest, p. 10.

⁴⁰ Szegedi Tudományegyetem Közérthetőségi Szócikk Adatbázis, <https://u-szeged.hu/efop362-00007/minden-szocikk/onrendelkezesi-jog> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

A rabszolgaság esetében nem csak a szabad párválasztás témája kerülhet terítékre, hanem a szabad lakóhely megválasztásának kérdése. Sok esetben - mint a háztartási rabszolgaság vagy az adórszolgaság - az elnyomottak nem saját ingatlanukban vagy maguk által megválasztott helyen, hanem fogvatartójuk által meghatározott ingatlanban kénytelenek élni. Ezt a helyet, ami sok esetben nem is igazán nevezhető ingatlannak, inkább egy „lyuknak”, az áldozatok csak meghatározott esetben, főleg munkavégzés céljából, parancsra hagyhatják el. A reménytelenség gyakran elveszi a fogvatartottak életkedvét, ugyanis egy sikeres szökés esetén sem lenne pénzük alapvető élelmiszerekre sem, vagy rosszabb esetben formálisan a személyiségüktől is megfosztják őket személyes okmányaik elvételével. Ismételten az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával ellentétes a fogvatartó magatartása, ugyanis: „(1) Az államon belül minden személynek joga van szabadon mozogni és lakóhelyét szabadon megválasztani. (2) Minden személynek joga van minden országot, ideértve saját hazáját is, elhagyni, valamint saját hazájába visszatérni.”⁴¹ Utóbbi szabályozás a külföldről érkező rabszolgák vagy hazánkból elrabolt áldozatok esetében releváns, nekik a nyilatkozat teljeskörű szabadságot ad a hazájukba való visszatérésre.

5.2. A munka kérdése

A munkahely és a munkavégzés szintén egy sarkalatos pontja a modernkori rabszolgaságnak. Magyarország Alaptörvényének XII. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy: „Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz.”⁴² A kényszmunka a legtipikusabb példája a törvény megszegésének. A rabszolgák nem általuk választott munkát végeznek, nem általuk preferált munkakörülmények között. A kiadott feladatok gyakran túlságosan megterhelőek, alkalmanként a munka illegalitásba is torkollhat. Ilyen esetben lép életbe a kényszerítés bűne, ami nem más, mint „aki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz, (...)”⁴³ További jogellenes cselekedetnek számít a bér nélküli dolgoztatás. Az Alaptörvény is kimondja, hogy az elvégzett munkáért egyenlő és megfelelő bérjuttatás jár. A rabszolgaság ezzel szemben nemhogy anyagi juttatást, sok esetben elegendő élelmet vagy humánus körülményeket sem biztosítanak.

⁴¹ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 13. cikk.

⁴² Magyarország Alaptörvénye, XII. cikk, (1) bekezdés.

⁴³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 195. §.

A fogvatartók sok esetben nem egyéneket, hanem családokat tartanak a kezükben. Ilyenkor kiemelten fontos megemlítenünk a gyermekdolgoztatás problémáját. Ugyanis a jogszabályok a kiskorúakat sokkal inkább védik, mint a felnőtteket. Sokkal hamarabb csap át büntetbe a fiatalok dolgoztatása. A pihenőidőt nem betartva, rossz munkakörülmények között dolgoztatják őket. Fordulópont volt a gyermekek jogainak védelmében a Gyermekjogi Egyezmény (UN Convention on the Rights of the Child, UN CRC), amely kimondta, hogy minden gyermeket megillet valamennyi emberi jog. Többek között védi a fiatakorúakat a bántalmazástól, a gazdasági és a nemi kizsákmányolástól és a gyermekkereskedelemtől.⁴⁴ A Gyermekjogi Egyezményt kihirdető hazai törvény kimondja, hogy: „(...) gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni.”⁴⁵ A kínzás különösen kegyetlen bánásmód vagy büntetésforma, ugyanis ebben az esetben az áldozat testi épsége károsulhat. Azonban nem csak a szorosan vett fizikai bántalmazás sorolható ide, hanem bármiféle lelki sérülést okozó magatartás is.⁴⁶

A kényszermunka egy sajátos ágazatának tekinthető a szexuális kizsákmányolás, a szexipar. A kizsákmányolás szó szerinti értelmezése: „(1) túlzott mértékben kihasznál, (2) idegen munka termékének ellenszolgáltatás nélküli elsajátítása.”⁴⁷ Szexuális értelemben általában a nők testi kihasználását értjük alatta. Az áldozatok jelen esetben sem kapnak fizetséget, sok helyzetben a félelem, zsarolás vagy lelki terrorizálás miatt kénytelenek a zsarnoknak engedelmeskedni. Innen sem könnyű kiszabadulni, viszont a diszkrimináció ad egy minimális esélyt. Az idő múltával fiatalon elrabolt, vagy szimplán szexmunkára kényszerített lányok „kiöregednek”. Az emberkereskedelem káros virágzása, valamint az egyre növekvő szegénység miatt számos lehetőség van utánpótlásra.

A modernkori rabszolgaság korábban említett fajtái, valamint a kapcsolódó jogellenes magatartások Magyarországon a csicskatartás fogalma alatt egyesülnek. Számtalan olyan esetről hallani, ahol a különböző formák összemosódnak, egy adott rabszolga a zsarnok számos igényét elégíti ki. Fontos megemlíteni, hogy az országban ez egy olyan téma, amelyről sokaknak fogalma van, de rengeteg eset nem bizonyított, amolyan nyílt titokként kezelt. Vannak napvilágra került, híres büntettek, viszont a probléma nem szűkíthető az ország bizonyos régióira.

⁴⁴ SZEBENYI – HOFFMANN, 2012, p. 20.

⁴⁵ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről, 37. cikk.

⁴⁶ SZEBENYI – HOFFMANN, 2012, p. 19.

⁴⁷ GARAMVÖLGYI JÓZSEF (1972): Magyar értelmező kéziszótár. Akadémia Kiadó, Budapest, p. 742.

5.3. Cselekvőképesség

Mielőtt az általam készített interjú konkrét eredményét vizsgálnánk, tisztázni kell az alanyok jogi helyzetét, valamint azt, hogy miért is egy hivatásos gondnok segítségét kértem. Hazánkban „*A bíróság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá azt a nagykorút helyezi, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan, teljeskörűen hiányzik, és emiatt – egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – gondnokság alá helyezése indokolt.*”⁴⁸ Abban az esetben, ha az ilyen személynek nincs olyan nagykorú hozzátartozója, aki vállalni képes a gondnoki teendőket, az illetékes járási hivatal gyámügyi osztálya hivatásos gondnokot jelöl ki számára. A hivatásos gondnokot mindig a gyámhatóság bízza meg, számos kritériumot figyelembe véve. Ezek közé tartozik többek között a büntetlen előélet, a gondnokolt beleegyezése, nagykorúság, cselekvőképesség, a feladat elvégzésére való teljes alkalmasság. Mindezt annak érdekében, hogy a gondnokolt érdekei ne sérüljenek, ugyanis a hivatásos gondnok kezeli a gondnokolt személyes vagyonát és ő a törvényes képviselője. A tevékenységet ezen tényezők miatt a gyámhatóság folyamatosan és rendszeresen felügyeli.

6. A csicskatartás Magyarországon

A csicskatartás egy olyan bűncselekmény, ahol számos, egymásra épülő jogsértő magatartás elkövetésére kerül sor. Első lépésként fontos megvizsgálni az áldozati csoportot. Az úgynevezett csicskák nagytöbbségben akaratgyenge személyek, akik jóformán bármiféle csábító ajánlatnak képtelenek ellenállni. Többségük szenvedélybeteg, függőségüket már nem tudják finanszírozni, valamint megfelelő segítség nélkül attól megszabadulni sem tudnak. Emiatt ezek a személyek szinte teljesen izoláltak, a társadalom kirekeszti őket. Ingó és ingatlan vagyonukat teljesen felélik, sok esetben az áldozatok hajléktalanok. Függőségeik miatt munkát már nem találnak, vagy egészségi állapotuk miatt nem képesek dolgukat elvégezni. A helyzetből való kitörés szinte lehetetlennek tűnik.⁴⁹ Az áldozati csoport vizsgálatánál érdekes kérdés lehet, hogy besorolhatók-e ide azok a külföldiek, akik nem beszélnek magyarul, olyan munkaerőközvetítő cégeken keresztül érkeznek, akik tárgyként hirdetik őket a magyar embereknek. Akit a társadalom kirekeszthet (eklatáns példa, hogy a jelenlegi magyar kormány úgy döntött, hogy a későbbiekben nem jöhet több filippínó vendégmunkás hazánkba). Akiknek nincs semmilyen vagyonuk Magyarországon és feltételezhetően a hazájukban sem.

⁴⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:21 § (2) bekezdés

⁴⁹ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, pp. 41-50.

Vagy akik nem tudják hol és hogyan tudnának segítséget kérni. Ezen kérdéskör részletes bemutatása a tanulmány későbbi fejezetében található.

A következő fázisban jelennek meg a kizsákmányolók. A korábban említett külső jegyek alapján célozzák meg áldozatukat, többségében nem ütköznek hatalmas ellenállásba. Helyzetüknek megfelelő ígéretekkel hitegetik őket, mint például a függőségük tárgya, ami lehet alkohol vagy különböző tudatmódosító szerek. A hajléktalanokat ingyen lakhatás vagy bőséges, napi többszöri étkezés ígérétevel győzik meg. Ezek hatására az áldozatok elhagyják a segítségnyújtó intézményt vagy otthonukat, ha még rendelkeznek ilyennel, és önként követik későbbi fogvatartójukat.⁵⁰ A külföldi munkavállalók, esetleges modernkori rabszolgák esetében több kizsákmányoló is felléphet, ilyen a magyar kormány, a munkaerőközvetítő cégek vagy akik foglalkoztatják őket.

Eleinte a zsarnokok megtartják ígéreteiket, a rabszolgák⁵¹ munkájukért a fizetést vagy a megígért javakat megkapják. A későbbiekben, ahogy egy bizalmi viszony kiépül, egyre inkább alakul át a munkáltató – munkavállaló felállás a rabszolgatartó – rabszolga felállássá. A kifizetést folyamatosan csúsztatják, esetlegesen többet ígérnek, ha a rabszolga türelmes. Ahogy az áldozat kezd ráésmélni helyzetére, úgy durvul el a szituáció. Véleménynyilvánítás esetén megkezdődik a testi bántalmazás, az esetleges szökés megakadályozása miatt személyes okmányaikat elveszik. Sokszor már nem csak a munkájukért járó fizetséget veszik el tőlük, hanem az államtól járó nyugdíjat, segélyeket is. Ez odáig fajulhat, hogy az áldozatok nevében különböző kölcsönöket, hiteleket vesznek fel. A fogvatartottak körülményei fokozatosan romlanak, gyakran a főépületből kikerülnek egy „ólba” vagy akár a szabad ég alá. Ekkor már gyakori eset, hogy ennivaló helyett például csak alkoholt kapnak. Ezen a szinten már értéktelenek fogvatartójuk számára, hiszen munkaképtelenné válnak és kimerítik az egy főre felvehető kölcsönök számát, így a továbbiakban sem pénzt, sem hasznót nem termelnek.⁵²

A rabszolgatartó – rabszolga viszony többféleképpen is a végéhez érhet. Sok esetben a fizikai bántalmazás olyan súlyos szintre jut, hogy az áldozatok életüket veszítik. Az éveken át tartó szolgaság során az áldozatok elvesztik személyazonosságukat, eltűnésüket senki sem jelenti a hatóságoknál, így számtalan haláleset történhet, amelyről még csak sejtésünk sem lehet. Elvértve előfordul, hogy a munkaképtelenség és vagyoni hasztalanság miatt a fogvatartók szabadon

⁵⁰ DR. MELIS JÁNOS (2010): A „csicskátartás” ellen fellépés. In: Jegyző és közigazgatás, 12. évfolyam, 3. szám

⁵¹ A továbbiakban a csicskaemberek szinonimája a rabszolga.

⁵² BÁTHORY RÓBERT (2022): Rabszolgaság Magyarországon: „Csicskázattak, melóztattak és minden pénzem elvették”. Elérhető a Szabad Európa hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.szabadeuropa.hu/a/rabszolgasag-magyarorszagon-csicskaztattak-meloztattak-es-minden-penzemet-elvettek/31637866.html> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

engedik áldozatukat. Ebben az esetben sem kifejezetten könnyű fényt deríteni egy bűncselekményre, ugyanis a szabad élettől függetlenül, a nagy mértékű megfélemlítés miatt a szolgák nem jelentik a büntettet. Az esetek nagyon kis százalékában képesek az áldozatok megszökni. Ilyenkor sem könnyű a továbblépés, gyakran képtelenek visszailleszteni a társadalomba, életük végéig félelemben élnek.

A konkrét függő viszonyból való kiszakadás után sem térhetnek vissza az átlagember életébe. Szabadulásuk után gyakran valamilyen mentális betegségben szenvednek. A leggyakoribb ilyen a poszttraumás stressz szindróma, vagyis PTSD. A rabszolgaság során az áldozat folyamatosan, különböző traumatizáló eseményeken megy keresztül. A betegség miatt újra és újra átélnek traumákat, ezek álmok és gondolatok formájában kínozzák őket. Minél fiatalabb korban szenvedik el a fogvatartást, annál nagyobb a személyiségtorzulás kialakulásának valószínűsége.⁵³ *„A PTSD diagnózisa abban az esetben állítható fel, ha a személy halál vagy halállal fenyegető eseményt él meg, súlyos sérülésnek vagy szexuális erőszaknak van kitéve.”* Az átélt krízisek és a traumák hozzák létre a poszttraumás tüneti képet. A támogató környezetnek kiemelt szerepe van abban, hogy az átélt traumák ne alakuljanak át poszttraumás szindrómává, valamint a gyógyulás folyamatában is.⁵⁴

Egy másik gyakori mentális torzulás esetükben a Stockholm-szindróma. *„Lényege, hogy a túsók – és a kiszolgáltatott helyzetben lévő emberek általában – szeretetet kezdenek érezni kínzóik, rabtartóik iránt. (...) A Stockholm-szindróma olyankor léphet fel, amikor a sok vegzálás mellett a rab figyelmet, néha előforduló felületes kedvességet tapasztal rabtartója részéről.”*⁵⁵ A társadalom gyakran furcsállja ezt a reakciót, ugyanis sokkal inkább a negatív érzelmek tűnnének reálisnak. A megfélemlítés, bántalmazás és a lelki traumák mellett megjelenik a hála és szeretet a fogvatartó iránt. A továbbiakban az áldozatnak már sem energiája, sem késztetése nincs az egykori bántalmazóját feljelenteni, saját helyzetén változtatni vagy akár másokon segíteni.⁵⁶

Ebből látszik, hogy a csicskatartás nem csupán a konkrét bűncselekményt foglalja magába, hanem az előzményekkel és az utóhatásokkal együtt egy komplex problémát alkot.

⁵³ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 43.

⁵⁴ KERÉKES ZSUZSANNA (2015): A poszttraumás stressz. In: Kiss Enikő Csilla – Sz. Makó Hajnalka (szerk.): Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs, pp. 248-273.

⁵⁵ Stockholm-szindróma. Elérhető a Levitánia Pszichológiai Rendelő hivatalos elektronikus oldalán: <https://levitania.hu/stockholm-szindroma/> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁵⁶ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 44.

6.1. Egy folyamatban lévő ügy története

Kutatásom során törekedtem arra, hogy minél mélyebbre ássam magam a modernkori rabszolgaság kicsit sem egyszerű témakörébe. Megdöbbenve tapasztaltam, hogy az ilyen jellegű komolyabb bűncselekmények nem csak a fővárosban és nagy városokban terjednek egyre inkább, hanem a kisebb városokban, esetlegesen elhanyagoltabb tanyás területeken is. Ennek fényében kerestem fel egy hivatásos gondnokot, aki kapcsolatba kerülhetett a rabszolgaság áldozataival. A munkám során lehetőségem volt mélyinterjút készíteni vele (a továbbiakban nevezzük Erzsébetnek), aki által megismertem egy folyamatban lévő ügy áldozatának (továbbiakban nevezzük Józsefnek) teljes történetét.

József, az eset áldozata még 1974-ben került cselekvőképességet kizáró gondnokság alá, mert fogyatékkal született, orvosi dokumentumain a gyenge elméjűség szerepel. Eleinte szülei és testvérei vállalták gondozását, azonban a nehéz anyagi helyzet, és a szülők korai halála miatt ez megváltozott. Miután már testvérei sem vállalták ezt a terhet, 2011-ben a gyámhatóság Erzsébetet jelölte ki számára, mint hivatásos gondnok. Erzsébet 2011-ig a helyi gyámhivatal ügyintézőjeként követte nyomon József sorsát, majd nyugdíjazása után, mint hivatásos gondnok kívánt tovább segíteni.

Az elkövetkezendő öt évben semmilyen különös esemény nem történt, József életét, valamint a kettejük közt fennálló kapcsolatot egy átlagos gondnok – gondnokolt viszony jellemezte. Azonban 2016. február 2-án József lakóhelyéről elmeorvosi vizsgálatra indult, ezt követően pedig semmilyen életjelet nem adott magáról. Az eltűnést először József testvérei és hivatásos gondnoka konstataálta, a gyámügy által elrendelt rendszeres kapcsolattartás során. A keresés először a szűkebb környezetben kezdődött meg, majd miután ez nem volt célravezető, a helyi rendőrkapitányság bevonására volt szükség. A hivatalos bejelentést Erzsébet, mint az eltűnt törvényes képviselője tette meg. A rendőrkapitányság megkezdte a keresést, Józsefet eltűnt személlyé nyilvánították. Eltűnésétől számított ötödik hétre tehető az utolsó bizonyíték az eltűnt hollétére, a megyeszékhely vasútállomásán lévő biztonsági kamera által rögzített felvétel. Ezután semmilyen bizonyíték nem állt a rendőrség rendelkezésére, így felfüggesztették a nyomozást. Ennek következtében Erzsébet hivatásos gondnoki jogviszonyát József tekintetében megszüntették.

A következő mérföldkő az ügyben 2022-ben történt, amikor az eltűnt testvérei kezdeményezték holtta nyilvánítását. Ennek egyik oka a testvére azon igénye, hogy hagyatéki eljárás keretében megszerezzék eltűnt testvérük vagyoni jogait. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 2:5.§-a kimondja, hogy *„az eltűnt személyt a bíróság kérelemre holtnak nyilvánítja, ha eltűnésétől számítva öt év eltelt anélkül, hogy életben létére utaló bármilyen adat ismert volna.”*

„Mivel a halál időpontja általában az eltűnést követő hónap tizenötödik napja”, így Józsefet 2022. október 14. napján holtnak nyilvánították, az elhalálozás időpontja 2016. március 15. napja lett.

Nem várt fordulatként 2023. július 11-én egy lakossági bejelentés során egy ismeretlen személy került a vármegyei kórházba. Hosszú vizsgálatok során, amelynek részét képezték genetikai vizsgálatok is, megállapítást nyert, hogy a kórházba, a rendőrök által beszállított személy megegyezik a holtak nyilvánított Józseffel. József fizikai állapota kórházba kerülésekor aggasztó volt, testét sebek, hegek és foltok borították. A korábbi testfelépítéséhez képest drasztikus fogyás következett be, testét ápolatlanság és elhanyagoltság jellemezte. A kórházi dolgozók és a rendőrség számára is egyértelművé vált a bántalmazás és a fogvatartás ténye.

A gyámhatóság 2023. augusztus 21-én a bíróságon bejelentést tett azzal kapcsolatban, hogy a kórházba beszállított személy minden kétséget kizárólag József, aki azonban nagyjából öt éve halott. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 2:7.§ (4) bekezdése szerint, *„ha a holtak nyilvánított előkerül, a holtak nyilvánító határozat hatálytalan, és az annak alapján beállított jogkövetkezmények semmisek.”* Mivel a bíróság a rendelkezésre álló adatok alapján megállapította, hogy a kérelmezett előkerült, a rendőrségi eljárásban József személye kétséget kizáróan beazonosításra került, emiatt döntését hatályon kívül helyezte, majd továbbította határozatát a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságoknak, további intézkedések megtételére. Ezen döntés alapján 2023. október 25. napján a gyámhatóság ismételt Erzsébetet nevezte ki József törvényes képviselőjének.

A gondnok és gondnokoltja közötti korábban fennálló jó kapcsolat alapján Erzsébet könnyedén fel tudta mérni, hogy az áldozat fizikai állapotának súlyos romlásán felül nagyfokú mentális leépülés is jellemezte. Köztudott, hogy az áldozat fogyatékossgal született, azonban abban az elzártan mondható közösségben, ahol életét élte eltűnése előtt mindenre alkalmas volt. Ide tartozik a szegényes, de megfelelő kommunikáció, valamint az önálló gondolkodás és a kérdések teljes megértése. Ezzel szemben előkerülésekor már nem volt képes kommunikációra, ugyan úgy tűnt, hogy a feltett kérdéseken gondolkodik, azonban azokat egyáltalán nem értette meg, csak meredten bámult maga elé. Már magát azt a tényt is sikerként kellett elkönyvelni, ha megszólalt. Az elmezavar további bizonyítéka, hogy arra a kérdésre: *„Látogatója jött, megismeri?”* azt a választ adta: *„Igen, ő a lányom!”*. Azonban az áldozatnak nem volt korábban felesége vagy gyermeke, a látogató Erzsébet volt. Emlékei lehetnek, de ezeket nem a realitás talaján kezeli.

Mindeközben a folyamatban lévő nyomozás eredményeket ért el, a helyi rendőrkapitányság nyomozói felderítették az eltelt öt év körülményeit. Napvilágot látott a tény, miszerint Józsefet

és egy másik áldozatot 2016 és 2022 között egy vidéki tanyán, József korábbi lakóhelyétől nagyjából 80 kilométerre tartották fogva. A hatóságok a helyszínen megállapították, hogy a borzasztó körülmények, valamint a tény, hogy a két áldozat egy istállóba bezárva töltötte az eltelt időt, egyértelmű bizonyítékai a fogvatartásnak. A feltárt bizonyítékok nagy része egybevág a korábban már említett csicskatartás, modernkori rabszolgaság jellemzőivel. Az áldozatok számos emberi jogát megsértették, példaként említhető az emberi méltósághoz való jog, önrendelkezéshez, a szabad mozgáshoz való jog. Mindkét áldozatot megfosztották érvényes személyes okmányaiktól, ezzel is kényszerítették őket a maradásra, ugyanis ezek hiányában semmilyen ellátásra, ügyintézésre nem jogosultak. A korábban már említett testi fenyegetés, melynek nyomai egyértelműek voltak az áldozat megtalálásakor, valamint a súlyvesztés, ami az élelemmel való zsarolás bizonyítéka szintén valószínűsítik a rabszolgasors tényét.

A fogvatartó hölgy, aki a birtok tulajdonosa, a nyomozás során semmiképpen sem hihetően, folyamatosan azt állítja, hogy ezek az emberek önként keresték fel őt, munkaszerzés céljából, önként ajánlották fel szolgálatukat, ottlétük alatt mindenbe teljes mértékben beleegyeztek. Azonban mindenkiben felmerülhet a kérdés, ha ezek az emberek önként vállaltak ott munkát hosszú távra, akkor a hölgy miért nem tudja ezt munkaszerződéssel bizonyítani? Miért nincsen az eltelt időszakban egyetlen bejelentett munkanap sem József tekintetében? Illetve, ha lenne, a hölgy hogyan jelentett volna be egy hivatalosan halottá nyilvánított munkavállalót? Ilyen és ehhez hasonló kérdéseknek pusztán a létezése is igazolja a rabszolgaság tényét. A hölgy ellen mai napig zajlik a büntetőeljárás fogvatartás és bántalmazás miatt, az ügyet még nem sikerült lezárni. József tekintetében több büntett elkövetése miatt vádolják, ugyanis, ha létezne munkaszerződés, József akkor sem írhatta volna alá, mivel a cselekvőképességet kizáró gondnokság miatt erre csak Erzsébetnek lett volna joga. Az elkövető ellen fogytékos személlyel szembeni erőszak miatt is eljárás indult.

Miután az alapos orvosi vizsgálatok során kiderült, hogy hosszabb és állandó megfigyelést igénylő kezelésre van szükség, József átkerült egy kisebb, lakóhelyéhez közelebbi kórház krónikus belgyógyászati osztályára, ahol a mai napig is él. Itt kezdődött meg a javulás, amely során már minimálisan kommunikál, testi sebei gyógyulásnak indultak. A kommunikációja során figyelték meg a csicskatartás egy gyakori következményét, ami nem más, mint a korábban említett poszttraumás stressz szindróma. Amikor az eltűnésének öt évéről kérdezik, mindig egy dolgot tud felidézni, a lovakat. Valószínűsíthető, hogy munkájának ez volt az egyetlen számára kedvesebb része, a többi emléket az agya blokkolja. A nyomozás során kiderült, hogy nem csak

gondozta a lovakat, hanem velük is élt. Ez az egyetlen biztonságos téma számára a rabszolgaság idejéből.

A rendőrség azt nyilatkozta az ügyel kapcsolatban, hogy a térségben nem ez volt az első, feltehetően nem is az utolsó ilyen eset, annak ellenére, hogy tisztában vannak a modernkori rabszolgaság jelenségével és annak súlyosságával. A térségben megkezdődött polgárőri szinten a hasonló tanyás területek átvizsgálása és folyamatos ellenőrzése.⁵⁷

6.2. A Csicska

Ahogy korábban említettem, a csicskatartás témája meglehetősen alulkutatott Magyarországon. Kevés a felderített és megfelelően dokumentált eset, ami nagyban nehezíti a téma megértését és a probléma lehetséges megoldásainak kidolgozását. E probléma kapcsán nagy a látencia, így megjósolni sem lehet, mennyi embert érint a csicskatartás hazánkban vagy a világban. Annak érdekében, hogy a modernkori rabszolgaság veszélye hazánkban is köztudottá váljon, született néhány cikk, riport, viszont fontos kiemelni egy rövidfilmet.

A Csicska című rövidfilmet 2011-ben mutatták be, amely a csicskatartás átfogó problémáját mutatja be. Ez egy húsz perces alkotás, ami televíziós híradások és újságcikkek feldolgozása során született. A 42. Magyar Filmszemle kisjátékfilmes kategóriájában elnyerte a fődíjat, míg Sanghajban mobiltelefonos rövidfilm kategóriában és Cannes-ban is nagy sikert aratott.⁵⁸ A film rövid időtartama ellenére közérthetővé teszi a problémát, felnyitja a nézők szemét és egyben sokkolja őket a rabszolgaság tényleges létezésének hírével. A film történetének elemzésével és a szereplők személyiségjegyeinek tanulmányozásával teljes képet kaphatunk a csicskatartás intézményéről.

Már a film első szakaszában bemutatásra kerül a rabszolgaság elemeinek nagy része, az elnyomó és elnyomott személyiség, valamint az elnyomás és büntetés számos eszköze. A kizsákmányoló kettős személyiség, a társadalom szempontjából jelentéktelen, így az általa megalkotott „kis birodalomban” próbálja kiélni zsarnok természetét. A mindentől elszigetelt tanyán rabszolgát tart, feleségét és lányát semmibe sem nézi, egyedül fiú gyermekei iránt mutat némi érdeklődést. Az áldozatról megtudhatjuk, hogy gyenge személyiség, feltehetően hajléktalan volt és jelenlegi fogvatatója pénzért vásárolta. A zsarnok kérésre sem engedi el, hivatalos okmányait elvette tőle, továbbá fizikai erőszakot és éheztetést alkalmaz ellene. Ezek tipikusan a modernkori rabszolgatartás jelei, a nézők számára egyértelművé válik a helyzet.

⁵⁷ Az interjú teljes anyag megtalálható a szerzőnél.

⁵⁸ Díjat kapott Till Attila Csicska című filmje Sanghajban, 2011. Elérhető a HVG hivatalos elektronikus oldalán: https://m.hvg.hu/shake/20110620_till_attila_csicska_dij (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

Ebben az esetben csak a véletlen folytán derül fény a rabszolgotartásra, azonban számtalan olyan eset is lehet, ami a mai napig ismeretlen.⁵⁹

A film rövidsége ellenére jól összefoglalja a rabszolgaság során történő jogsérelmeket és bűncselekményeket. Többek között bemutatja a manipulációt, a szabad mozgás és lakóhelyválasztás korlátozását, az emberkereskedelmet, a fizikai és lelki bántalmazást, a kényszerítést, a kizsákmányolást, az önrendelkezés teljes hiányát és nem utolsósorban az emberölést is. Tökéletesen kivehetők a zsarnok ember személyiségjegyei és az elnyomottban meglévő akarategyengeség. Bemutatja, hogy a rabszolgotartás sok esetben a társadalomtól elzárt helyen történik, viszont a valóságban bárhol kialakulhat.

7. Filippínók emberi jogi helyzete

Magyarországon évek óta hatalmas gazdasági problémát jelentenek a betöltetlen álláshelyek, ezzel egyenesen arányosan a munkaerőhiány. 2024 második negyedévének végén 70 949 üres álláshely volt összesen a nemzetgazdaságban.⁶⁰ A meglepő az, hogy ugyanebben az időszakban viszont a munkanélküliek száma 213.900 fő volt.⁶¹ Sokan közülük önkéntes munkanélküliek, ugyanis hiába magas a betöltetlen álláshelyek száma hazánkban, olyan alacsony munkabért kínálnak nekik, amennyiért nem hajlandóak munkába állni. Sok esetben inkább bejelentés nélküli, illegális munkavállalókká válnak, ami arra kényszeríti a munkáltatókat, hogy az üres álláshelyeket külföldről érkező dolgozókkal töltsék fel.⁶² Az ezt megelőző évben a bejelentett külföldi munkavállalók közül a legtöbben a Fülöp-szigetéről és Kirgizisztánból érkeztek, megelőzve a szomszédos Európai Unió tagállamokat. Jelen tanulmány kizárólag a filippínó munkavállalókkal foglalkozik.

7.1. A Fülöp-szigetek gazdasági és társadalmi helyzete

A meglehetősen nagy területű és magas lakosságszámú államban egyre szélesebb körben terjed a szegénység. A nagyjából 120 millió lakos közel 20 százaléka nélkülöz vagy él szegénységben. A filippínó munkaerőpiac nagy lemaradása, hogy kiemelten kevés ipari

⁵⁹ Till Attila (2011): Csicska. M&M Film – Laokoon Film – TV2. <https://www.youtube.com/watch?v=9GvXbC2mh6w> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁶⁰ Központi Statisztikai Hivatal: Üres álláshelyek száma és aránya nemzetgazdasági áganként, negyedévente. Elérhető a KSH hivatalos elektronikus oldalán: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0159.html (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁶¹ Központi Statisztikai Hivatal: A munkanélküliek számának alakulása. Elérhető a KSH hivatalos elektronikus oldalán: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0103.html (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁶² HAUSMANN PÉTER (2009): Bevezetés a Közgazdaságtanba. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs, pp. 222-234.

munkalehetőség áll rendelkezésre, így a munkavállalók nagy többsége még mindig a nagybirtokos arisztokrácia befolyása alatt áll, ami egyenlő az ültetvényeken végzett kemény fizikai munkával. Az Asuncion Fresnoza-val folytatott interjú során megtudtam, hogy a Fülöp-szigeteken nincsen munkanélküli segély, az ország jóléti rendszere közel sem olyan szinten működik, mint Európa országaiban.⁶³ Azonban azon szerencsés munkavállalóknak sincs könnyű helyzete, akiknek sikerül tanulmányaikkal a szolgáltatói vagy kutatói szektorban elhelyezkedniük. A 40 000 Fülöp-szigeteki peso már kiemelkedő fizetésnek számít, amelyet már csak a menedzseri szint kap meg, ez mai árfolyamon nagyjából 260 000 magyar forintnak felel meg. Összehasonlításképpen: egy pincér 13 100 pesot visz haza havonta, míg egy könyvelőnek 30 100 peso a havi fizetése.⁶⁴ A megélhetés nehézsége az egyik fő motivációja a filippínóknak az emigrációra.

Ezzel párhuzamosan maga az állam is támogatja és ösztönzi állampolgárait külföldi munkavállalásra. Az évek során komoly propaganda épült a toborzásra, erre példa a Patrol nevű állami televíziós csatornán leadott reklámanyag. Az adás során kifejtették, hogy Európának szüksége van filippínó munkavállalókra, közülük kiemelték Magyarországot, melynek 10 000 munkásra lenne igénye. Részletesen beszámoltak arról, hogy egy külföldi mennyit kereshet az adott európai országokban, hogyan lehet a különböző pozíciókra jelentkezni, valamint mik az alapvető követelmények. A fülöp-szigeteki kormány azóta is aktívan népszerűsíti állampolgárait, mint szakértő, megbízható és magasan képzett munkaerőt. A biztatás miatt napjainkban már nagyjából kétmillió filippínó dolgozik külföldön, akik által kifejtett gazdasági hatás óriási, ugyanis ők az aktív munkaerő 4 százalékát képviselik, míg a GDP 9 százalékát utalják haza családjuknak. Ezen felül a jelenlegi kormányzat létrehozott egy vendégmunkásokat támogató osztályt, nevesítve a Department of Migrant Workers-t.⁶⁵ A hivatalos oldalukon számos információ található, azonban kiemelendő a fő célkitűzésük, amely a lakosok védelmét helyezi előtérbe. Felhívják a figyelmet a hamis közvetítőkre, figyelmeztetik a lakosokat, hogy az általuk biztosított szolgáltatásokat ne vegyék igénybe.⁶⁶

⁶³ Az interjú teljes anyaga megtalálható a szerzőnél.

⁶⁴ BALÁZSI LEVENTE (2024): Megélhetési költségek a Fülöp-szigeteken: Albérletek, élelmiszer, árak, átlagbérek, tömegközlekedés. Elérhető a Wise hivatalos elektronikus oldalán: <https://wise.com/hu/blog/megelhetes-fulop-szigeteken> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁶⁵ BÁNÁTI ANNA (2024): Ahol az állami tévé hirdeti a külföldi munkát – miért jön annyi vendégmunkás a Fülöp-szigetéről? Elérhető a Telex hivatalos elektronikus oldalán: <https://telex.hu/gazdasag/2024/05/27/fulop-szigetek-gazdasag-vendegmunkasok-exportja> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁶⁶ A Department of Migrant Workers hivatalos elektronikus oldala: <https://dmw.gov.ph/> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

Ettől függetlenül a döntés meghozatala után is nehéz út vár a jelentkezőkre. Komoly kritériumrendszert állítanak fel a munkavállalók számára, amely tartalmazza az érettségit, a megfelelő nyelvtudást és a releváns munkatapasztalatot is. Az induló tőkéről nem is beszélve...

7.2. Közép-Európa a nyugati pénz helyett?

A filippínó vendégmunkások már évtizedek óta nagy számban érkeznek Európa különböző országaiba munkavállalás céljából. Ennek megfelelően hatalmas verseny alakult ki annak érdekében, hogy a különböző államok minél több fülöp-szigeteki munkást csábítsanak a hazai munkaerőpiacra. Azonban az európai nagyhatalmaknak nem csak egymással kell megküzdeniük, hanem más ázsiai és közel-keleti országokkal is, ide tartozik többek között Dél-Korea.⁶⁷ Számtalan állam szemszögéből megvizsgálható a filippínó vendégmunka, azonban tanulmányomban a különböző európai államok (Ausztria, Franciaország és Németország) és Magyarország közti hasonlóságokat és különbségeket kívánom feltárni.

7.2.1. Németország és Ausztria

Németország, mint gazdasági nagyhatalom szintén igényt tart a jobban megfizethető munkaerőre. Ezzel egyetemben számos szektorban látják szívesen a filippínókat, ilyen az egészségügyi, az idősgondozás és a logisztika. A munkavállalókat vonzó tényező lehet, hogy a nyugat-európai törvényeknek és bérezésnek köszönhetően a hazai fizetésük öt- hatszorosát kereshetik meg. Másik előny, hogy szakmunkásként Németországban és Ausztriában is könnyen megoldható a letelepedés és a családegyesítés is. Az egészségügy nem csak, mint munkalehetőség sorolható a pozitív tényezők közé, hanem mint fejlett közszolgáltatás. A külföldi vendégmunkások is jogosultak az ingyenes egészségügyi ellátásra mindaddig, amíg van egészségbiztosításuk. Ezen felül több pénzügyi lehetőség áll a rendelkezésükre, amellyel könnyebben tudnak hazájukba, hátrahagyott családjukra pénzt küldeni, ezzel biztosítva megélhetésüket.⁶⁸

A számos kecsegtető ajánlat mellett ezeken a területen is gyakori a filippínó munkavállalók kizsákmányolása. Ennek volt ékes példája Cely Nunez esete. Az áldozat élete nagy részét háztartási alkalmazottként töltötte egy diplomata mellett, így került 2018-ban Berlinbe, a német

⁶⁷ KARÁCSONY ZOLTÁN (2023): Hatalmas az érdeklődés: így látja a Fülöp-szigeteki munkaerő-közvetítő a magyar toborzást. Elérhető a HR Portal hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.hrportal.hu/hr/hatalmas-az-erdeklodes-igy-latja-a-fulop-szigeteki-munkaero-kozvetito-a-magyar-toborzast-20231218.html> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁶⁸ ACE MONEY TRANSFER (2024): 10 Things Every Overseas Filipino Worker in Germany Must Know in 2024. Elérhető a ACE Money Transfer hivatalos elektronikus oldalán: <https://acemoneytransfer.com/blog/10-things-every-overseas-filipino-worker-in-germany-must-know-in-2024> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

fővárosba. Lényegében minden feladatot ő végzett, többek között a gyermekek nevelését, sofőri feladatok ellátását, valamint az alapvető házkörüli teendők is a munkaköréhez tartoztak. A probléma ott kezdődött, hogy a teljes munkabérének nagyjából egyharmadát készpénzben vissza kellett adnia a diplomatának. Így, minden indoklás nélkül, az eltelt évek során nagyjából 80 ezer eurót tagadtak meg tőle (ebbe beletartoznak a ki nem fizetett túlórák is). Az elnyomás egyértelmű bizonyítéka, hogy a riportban Nunez azt nyilatkozta, hogy „*We do it because we sacrifice for our family. As long as you aren't hurt physically, you won't give up.*”⁶⁹

7.2.2. Franciaország

Azoknak az embereknek van joga Franciaországban a munkához, akik az Európai Uniónak, az Európai Gazdasági Térségnek, Svájcnak vagy olyan államnak állampolgárai, amellyel Franciaországnak külön megállapodása van. A Fülöp-szigetek ezen kritériumok egyikének sem felel meg, ezért a filippínóknak vízumra van szükségük ahhoz, hogy az ország területére belépjenek, esetlegesen itt munkát vállaljanak. Abban az esetben, ha sikeresen belépnek az állam területére letelepedési és munkavállalási engedélyre van szükségük. Továbbá Franciaország Munkatörvénykönyve előírja, hogy a vendégmunkásoknak megfelelő szinten kell beszélniük a francia nyelvet ahhoz, hogy az állam állandó lakosai legyenek.⁷⁰ A folyamat nehézsége miatt Franciaországban több tíz-ezerre tehető azoknak a filippínó vendégmunkásoknak a száma, akik illegálisan vállalnak munkát az országban. A Fülöp-szigetek külügyminisztériumának adatai szerint 2014-re már több, mint 45 ezer filippínó telepedett le az országban. Itt megjelenik az ellentmondás, ugyanis a francia statisztikai intézet jelentése alapján a becsült érték csupán 18 ezer.⁷¹

A franciák azért bíznak meg a filippínó munkásokban, mert rendkívül tisztelettudóan viselkednek, jó a nyelvtudásuk és ők is katolikusok. Szinte státuszszimbólumnak számítanak, ők a háztartási alkalmazottak „*Mercedes Benzei*”, hiszen a filippínó dadák 12-15 eurós, kiemelten magas óradíjját nem mindenki engedheti meg magának. Sokan félnek őket illegálisan alkalmazni, azonban a külföldi munkavállalók bejelentése Franciaországban igen bonyolult,

⁶⁹ RUN, WESLEY (2023): Report shows abuse of domestic workers by diplomats. Elérhető a Deutsche Welle hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.dw.com/en/report-shows-abuse-of-domestic-workers-by-diplomats/a-66862451> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁷⁰ International Labour Organisation (2012): A guide for Filipino migrants in France. Elérhető az ILO hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.ilo.org/publications/guide-filipino-migrants-france> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁷¹ MALIK GAME SZILVIA (2021): Amikor az illegalitásból a házimunka vezet ki: filippínó migránsok Párizsban, 1. rész. Elérhető a Szabad Európa hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.szabadeuropa.hu/a/amikor-az-illegalitasbol-a-hazimunka-vezet-ki-filippino-migransok-parizsban-1-resz/31393677.html> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

nem beszélve arról, hogy a magas fizetés mellett sokallják az összeget, amit a bejelentés után ki kell még fizetniük. Ez is közrejátszik abban, hogy a filippínók itt leginkább háztartási alkalmazottak, ugyanis a francia törvények miatt a különböző vállalatok nem vehetnek fel olyan munkásokat, akik nem rendelkeznek munkavállalási engedéllyel. Lényegében ezzel kényszerítik rá a filippínókat az illegális munkavállalásra.⁷²

7.2.3. Miért pont Magyarország?

Egyértelmű, hogy Magyarország nem képes ugyanolyan bérezést biztosítani, mint az Európai Unió nyugati tagállamai, hazánkban a filippínók a korábban említett hazai fizetés öt- hatszorosa helyett csupán a két- háromszorosát kapják meg. Ennek ellenére mégis szívesen választják hazánkat, mert itt ingyenes szállást, étkezési támogatást kapnak és biztosított a munkába járásuk. A különböző munkaközvetítők elmondása alapján a filippínók szerint jól bánnak velük és az ország biztonságos. Magyarországon sokkal gördülékenyebb az ügyintézés, mint például a korábban említett Franciaországban.⁷³ A továbbiakban feltárom, hogy a közvetítő cégek által reklámozott tökéletes életkép mennyiben igaz a gyakorlatban.

7.3. A Magyarországra érkező filippínók nehézségei és lehetőségei

Az igényeknek megfelelően 2021-ben Magyarország megnyitotta kapuit a Fülöp-szigeteki vendégmunkások előtt. Az alábbiakban feltérképezem azt, hogy ez a munkaviszony kinek miért előnyös, illetve hátrányos.

A filippínók szemszögéből a vizsgálatot már a kiutazás előtt meg kell kezdenünk. Sok esetben a munkavállalónak hitelt kell felvennie a kiutazás érdekében, valamint a korábban említett tisztességtelen közvetítők miatt. Emiatt nem véletlen, hogy átlagban itt tartózkodásuk jövedelmének 25 százalékát ezen költségek törlesztésére fordítják. A materiális kiesés mellett figyelembe kell venni az emberi tényezőt, azt, hogy ezek az emberek otthon hagyják családjukat, több ezer kilométeres távolságból próbálják a megélhetésüket biztosítani. Ez a két fő mozgatórugója annak, hogy a vendégmunkások elvégzik a munkájukat, a kilépés lehetőségét nem kockáztathatják. Természetesen nem minden filippínó érintett a külföldi munkavállalás kérdésében, ez nagyban függ a társadalmi osztályuktól. A tehetősebb állampolgároknak sokkal több lehetőségük és jobb kilátásaik vannak, mint azoknak, akik a munkásosztály tagjai. A külföldi munkavállalók a legtöbb esetben a szolgáltatói szektorban szeretnének elhelyezkedni.

⁷² MALIK, 2021.

⁷³ KARÁCSONY, 2023

Ide tartozik például az egészségügy (szakemberként, orvosként vagy ápolóként), háztartási munka (irodai vagy magán takarító), illetve, ha nem Magyarországot vizsgáljuk, akkor kiemelten népszerű a tengerészet is. Megjelennek még az oktatási és építőipari szférában is. A külföldi munkavállalásban résztvevőknek nagytöbbségében megéri hátra hagyni családjukat a jobb jövő reményében.⁷⁴

Munkába állásuk után a betanított feladathoz mértén kapják fizetésüket, ami akár háromszorosa is lehet otthoni bérüknek. Lakhatásuk biztosított a munkavégzés idejére, ami kétéves időintervallum, egy éves meghosszabbítási lehetőséggel.⁷⁵ További motiváció lehet, hogy a Fülöp-szigeteken a friss diplomás, kisebb bérigénnyel rendelkezőket részesítik előnyben a munkaerő piacon, például egy 36 éves vegyészmérnök már idősnek számít. Előnyök közé sorolandó még a rövidebb munkaidő, amely hazánkban átlagosan 8 óra, míg a Fülöp-szigeteken akár 12-14 óra is lehet. Meg kell említeni a kulturális hasonlóságokat, amelyek vonzóbbá teszik a munkavállalást.⁷⁶

A hazai munkáltatók szempontjából más vetülete van a munkaviszonynak. Például a család hátra hagyása egy kedvező tényező, ugyanis egy magányos munkavállalónak semmi sem tereli el a figyelmét. Nem lesz beteg a gyermek, nem itt tervezi a családalapítást és nincsenek családi rendezvények. A magyar munkáltatók oldalán áll továbbá egy fülöp-szigeteki rendelkezés, amely ellentétben áll az Európai Unió jogszabályaival. Nem szabad felmondaniuk, ha ezt megteszik akkor komoly retorziók léphetnek fel hazájukban, ilyen például, hogy soha többé nem lehetnek vendégmunkások.⁷⁷ Egyre fokozódó igény mutatkozik a filippínó vendégmunkások iránt a munkáltatók elégedettsége miatt. Az elégedettséget mutatja a munkáltatók és munkavállalók között keringő általános vélemény, miszerint is a filippínók kiemelten szorgalmasak. Ezen felül meg kell említeni, hogy a tény, miszerint is a filippínók nagytöbbsége keresztény és beszél angolul, szintén vonzóvá teszi őket. Hazánkban gyarapodnak az úgynevezett „munkaerő-kölcsönző” cégek. Ezeken az oldalakon hirdetik a filippínó vendégmunkásokat, tulajdonképpen reklámozzák őket. Kiemelik a jó tulajdonságaikat a munkájukban és a társasági életükben egyaránt. Ilyen lehet, hogy „*imádnak énekelni, a karaoke a mindenük*” vagy, hogy „*SMS-ben a világelsők*”.⁷⁸ Ezen reklámozási forma

⁷⁴ ASUNCION FRESNOZA kutatása alapján.

⁷⁵ BÁNÁTI, 2024.

⁷⁶ DW Magyar (2024): Fülöp-szigeteki vendégmunkások: Tízezren vannak, de sokkal többre lenne szükség <https://www.youtube.com/watch?v=7iyGZJ14X4E> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

⁷⁷ BÁNÁTI, 2024.

⁷⁸ A Jobtain HR szolgáltató Kft. hivatalos elektronikus oldala. <https://jobtain.hu/partner/fulop-szigeteki-munkaero-kolcsonzes/> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

emlékeztethet minket a rabszolga árverésekre, ahol ugyanígy a „termék” nagyszámú eladása volt a cél, a kiemelkedő tulajdonságok felsorolásával.

8. Törekvések a helyzet mérséklésére

A probléma összetettsége miatt, a lehetséges megoldásnak is több fronton kell zajlania. Az állami és civil szervezetek szoros együttműködésére, valamint a különböző hatóságok munkájának szintetizálására van szükség. Ezen felül fontos felhívni a figyelmet a modernkori rabszolgaságra a közélet minden területén, mint például az oktatás, a politika és a média. Ezzel is tágítva azoknak a körét, akik a jelenben vagy jövőben képesek lehetnek a probléma megoldására.

8.1. Állami szervek munkája és együttműködése

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a modernkori rabszolgaság egy szerteágazó és esteiben szinte mindig különböző, összetett bűncselekmény. Ennek értelmében a különböző hatóságok és állami szervek munkája is különböző az egyes esetekben. Más és más szerveknek kell együttműködniük, munkájukat össze kell hangolniuk. Jelen tanulmányban az általam készített interjúra, az így szerzett információra támaszkodom. Az általam megismert ügy szemszögéből próbálok jellemezni a hazai szervek munkáját, hozzáállását és összedolgozásuk hatékonyságát.

Az áldozat, József eltűnésekor volt szükség először a hatóságok bevonására, amikor az áldozat hivatásos gondnoka a helyi rendőrkapitányság segítségét kérte. A hivatásos gondnok tapasztalatai alapján a rendőrség nem tekinthető együttműködő hatóságnak. Bejelentését nem vették komolyan, olyan mondatokkal illették miszerint „*Ne izguljon, majd előkerül!*” vagy „*A bolondok szoktak ilyet csinálni!*”. Erzsébet hetente érdeklődött a rendőrségen, minden alkalommal annyi információt kapott, hogy „*Nem tudunk semmit!*”. Fontos megemlíteni, hogy a rendőrség őt egyszer sem kereste, akkor sem, ha volt valamilyen fejlemény, annak ellenére, hogy ő volt az áldozat törvényes képviselője és a bejelentést is ő tette.

Jelen esetben, az áldozat megkerülése után a legfontosabb lépés a megtalált áldozat egészségügyi ellátása. A vármegyei kórházban a bekerülést követően azonnal megkezdték József ellátását és azonosítását. Mentális és fizikális állapota miatt komoly kezelésre volt és van szüksége, melyet a vármegyei kórház megadott neki. Jelen esetben is a rendőrség munkája kritizálható, ugyanis a kórház értesítette a rendőrséget ismeretlen személy érkezésével kapcsolatban, azonban a gyámhatóságot a rendőrség nem tájékoztatta, csak miután ők

felkeresték a helyi rendőrkapitányságot. A gyámhatóság az eltűnt testvérétől értesült az azonosítást követően.

A beazonosítást követően József érdekében több hatóság szoros együttműködésére, gyors intézkedésére volt szükség. A gyámhivatal kezdeményezésére a bíróság semmissé tette a holtta nyilvánítást, amit aztán továbbított az illetékes hatóságoknak, hogy megtehessék a szükséges intézkedéseket. Anyakönyvi szempontból József halott volt, jogilag rehabilitálni kellett. Ez volt az első lépés ahhoz, hogy személyes okmányai lehessenek. A személyi igazolvány lett volna az első lépés, azonban itt Erzsébet akadályokba ütközött. Ugyanis a modern típusú személyi igazolványhoz szükség van ujjlenyomat felvételére, amelyet a vármegyei hatóság nem biztosított. József mozgásképtelenként nem tudott bemenni a szervhez, a hivatal vezetője pedig nem biztosította a mozgó kiszállást, mondván: *„Nem gondolja, hogy egy személy miatt lemegyünk oda!”*. A vármegyei ügyintézőssel szemben a helyi hatóság már sokkal segítőkészebb volt, biztosította az útlevél elkészítését, amely ugyanolyan személyazonosításra alkalmas okmány. Ezután megtörténhetett a sikeres lakcím és társadalombiztosítási igazolvány igénylés is. A hivatalos okmányok segítségével a hivatásos gondnok a gyámhatóság segítségével már el tudta intézni az áldozat korábbi ellátásainak újbóli folyósítását, valamint tervezi a hagyatékátadás semmissé nyilvánítását, az eredeti állapot visszaállítását

A következő intézmény a kisvárosi kórház, ahol József a mai napig él. A hazai egészségügyben számos olyan dolog van, ami vagy részben vagy teljes egészben nem finanszírozott a társadalombiztosítás által. Fontos kérdés, ha József kezelése finanszírozott, akkor miért kell a hivatásos gondnoknak rendszeresen pelenkát, krémeket, egyéb kezelési és higiénés eszközöket az áldozat pénzéből megvásárolnia. Mi történhet azzal, akinek semmilyen jövedelme nincs a kórházi ellátása alatt? Erzsébet feltette a kérdést, miszerint *„Miről szól a magyar egészségügy?”*, melyet meg is válaszolt azzal, hogy *„Kiszolgáltatott emberről még több bőrt lehúzni!”*. Erzsébet véleménye szerint a hivatalos ügyek intézésében teljes mértékben meg kellene szüntetni a diszkriminációt, valamint az ilyen különleges esetekben az illetékmentességet jogszabályi szinten kellene rögzíteni. Fontos még megemlíteni, hogy sok esetben a pszichológus nem támogatott a társadalombiztosítás által hazánkban.

8.2. Nemzetközi és hazai civil szervezetek

Rengeteg civil szervezet küzd a rabszolgaság megszüntetése érdekében. Tanulmányomban a témában legrelevánsabb intézményeket, a teljesség igénye nélkül kívánom bemutatni.

Az Anti-Slavery International a legrégebb óta aktív emberjogi szervezet, amelynek különlegessége, hogy csak és kizárólag a rabszolgaság – és ehhez kapcsolódó egyéb kizsákmányoló bűncselekmények – megszüntetésére törekszik.⁷⁹ Nemzetközi szinten, sokféle platformon kampányolnak, hogy nagyobb célközönséggel ismertessék meg tevékenységüket. A „Home Alone” elnevezésű kampányuk célja háztartásokban zajló kényszermunka meggátolása. A lobbisorán áldozatok történeteivel, rövid beszámolóival próbálják az átlagember számára bemutatni a helyzetet. Plakátokkal, videókkal és különböző reklámanyagokkal növelik a társadalom érzékenységét a téma iránt.

A Fairtrade International és a Good Wave nevű szervezetek arra biztatják a társadalmat, hogy teljesen elutasítsák a rabszolgák által előállított termékeket. A Fair Trade védjegy és a Good Wave tanúsítvány biztosítja, hogy a fogyasztók által vásárolt termék előállításakor nem használtak rabszolgamunkát és illegális gyermekmunkát. A Fair Trade védjegy az utóbbi időben státuszszimbólummá vált, Nagy-Britanniában már települések küzdenek a „Fairtrade Város” cím megszerzéséért. Különböző, akár hosszabb időtartamú kampányeseményeket szerveznek, ahol a fogyasztók szemléletváltása a cél.⁸⁰

Több olyan jelentős nemzetközi szervezet van, amelynek Magyarországon is van intézménye. Ilyen többek között az Amnesty International Magyarország vagy az UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány. Az előbbi magyarországi emberjogi problémákkal foglalkozik, míg az utóbbi a gyermekjogok teljeskörű védelmével, a gyermekek megsegítésével.

Magyarországon kiemelkedő munkát végez a helyzet megoldásának érdekében a Baptista Szeretetszolgálat. Több mint tíz éve küzdenek az emberkereskedelem ellen. Munkájuk részeként említhetjük az áldozatok kimenekítését, elszállásolásukat támadóiktól védett helyen, valamint rehabilitációjukat és utógondozásukat. Céljuk az áldozatok teljeskörű visszaintegrálása a mindennapi életbe. Ebben hatalmas segítséget nyújtanak számukra a pszichológus és szociális munkás kollégák. Szoros együttműködésben dolgozik az Országos Rendőr-Főkapitánysággal (ORFK), valamint számos állami szervezettel.⁸¹

⁷⁹ GARAI, 2005, p. 51.

⁸⁰ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, p. 224.

⁸¹ MIHALKÓ – DR. SZABÓ – DR. HAIDEGGER, 2015, pp. 225-232.

8.3. Mit tehet a társadalom?

A rabszolgaság eltörléséhez vezető úton fontos mérföldkő az oktatási tananyag bővítése a témában. Már gyermekkortól tudatosítani kell a tanulóknak a probléma létezését, hogy a jövőben ne lehessenek áldozatai ilyen jellegű cselekménynek. A továbbiakban pedig már a média segítségével kell a társadalmat felvilágosítani. Az iparban célként kell kitűzni a rabszolgamunka megszüntetését. A kizsákmányolásnak azért van itt létjogosultsága, mert az olcsó, gyakran ingyenes munkaerő miatt az eladott termékeken hatalmas profit realizálható. Ha a polgárokat tudatos vásárlásra ösztönözzük, akkor nem vásárolnak ilyen kategóriába eső termékeket, inkább preferálják a fairtrade logóval ellátott árukat.

A megoldásban nagy szerepe van az államnak és a politikának. Ugyan vannak olyan törvények, amelyek tiltják a konkrét rabszolgaságot és ezeket a folyamatban közreműködő összes résztvevőre kiterjesztik, mégis sok esetben a résztvevő nem is gondolja, hogy milyen súlyos büntetett részesévé válik, csupán azzal, hogy pénzért cserébe segít a határátkelésben. A büntetések útján lehetne elrettentő példát mutatni a leendő elkövetőknek. Az egyes emberi jogokat sértő bűncselekményeknek sokkal nagyobb figyelmet kellene szentelni világszinten.

Az esetleges szökés vagy hatóságok általi kimenekítés után fontos, hogy az emberek segítsenek az áldozatoknak visszaintegrálódni a társadalomba. Ebben a szakaszban kiemelkedő szerepe lehet a családnak. József esetében azonban rokonai teljes mértékben elzárkóznak a kapcsolattartástól, nem látogatják, nem beszélnek vele, nem támogatják. Ennek anyagi háttere is lehet, ugyanis József fogyatékosági és egyéb támogatásaiból ők pénzt nem látnak, és a holtta nyilvánítást követő jogi rehabilitáció során anyagi káruk keletkezhet. Az örökrészt ugyanis már nem három, hanem ismét négy felé kellene osztani. Rettegnek attól is, hogy József ellátásáért nekik fizetniük kellene, vagy Józsefnek követelése léphetnének fel irányukba. Megkerült testvérük iránt haragot és irigységet éreznek egyaránt. Pedig egy támogató, családiasabb, ingerdúsabb környezetben az áldozat fejlődése, mind érzelmi, mind fizikai szempontból sokkal szignifikánsabb lenne. Annak érdekében, hogy a testvérek is feldolgozzák a történeteket és ne haraggal legyen a testvérük iránt, hanem segítsék a talpra állásban indokolt lehetne pszichológus, vagy krízisterapeuta bevonása. A már korábban említett civil szervezetek nagy segítséget nyújtanak ebben, viszont az egyéneknek is jelentős a felelősségük. Szükség van az áldozatok oktatására, munkába állásuk vagy traumáik feldolgozásának segítésére. Eleinte nem rendelkeznek jövedelemmel vagy vagyonnal, ezért fontos különböző anyagi támogatások biztosítása, vagy lakhatásuk megoldása. Ebben nagy szerepe van az önkéntességnek, ugyanis bárki segíthet adományokkal, tárgyi felajánlásokkal vagy különböző eseményeken való aktív munkával. A különböző adományokból létre lehetne hozni és fenn lehetne tartani olyan

intézményeket, amelyek segítik a hasonló helyzetben lévő áldozatok fejlődését. Erzsébet több idősök otthonában kezdeményezte már József elhelyezését, eddig sikertelenül. A hivatásos gondnok elmondása alapján *„Az ellátási kötelezettséget figyelmen kívül hagyva, csak és kizárólag a havi térítési díj megfizetésére való alkalmasság, illetve alkalmatlanság szerint döntenek az elhelyezésről.”* Józsefnek így egy ingerszegény, kórházi környezetben kell leélni hátralévő életét, ugyanis nincs számára megfelelő szociális intézmény.

Nemzetközi vizeken 2014-ben az ILO főigazgató Fair Migration Agenda felhívásának részeként indult el a Fair Recruitment Initiative, ami fontos szerepet játszik a nemzeti és nemzetközi munkaerő-toborzás területén. Céljuk többek között, hogy védjék a munkavállalók valamennyi jogát, megakadályozzák az emberkereskedelmet, kényszers munkát és biztosítsák a nemek közti egyenlőséget.⁸² Ahhoz, hogy a nemzetközi vándorok kihasználása a lehető legnagyobb mértékben lecsökkenjen ilyen és ehhez hasonló törekvéseknek kellene minél nagyobb teret adni. Hazánk is hozzá tudna járulni ahhoz, hogy a munkavállalók komfortosabban érezzék magukat munkaviszonyuk alatt. Olyan programok szervezése, amelyek segítik a magyar társadalomba való integrációt - mint például nyelvi vagy egyéb kurzusok - segíthetnének ebben. További segítség lehetne számukra, ha a kormány lehetővé tenné a hosszabb távú tartózkodási vagy akár a letelepedési engedély megszerzését. A korábban említett emberi tényezőre, miszerint is hátra kell hagyniuk családjukat az lenne a megoldás, ha szélesebb körben biztosítanának lehetőséget a családtagoknak meglátogatni hazánkban dolgozó rokonukat.

9. Összegzés

A modernkori rabszolgaság sokkal égetőbb probléma napjainkban, mint azt a többség gondolná. Különböző felmérések alapján több, mint 30 millió áldozat is lehet. Ahhoz, hogy megállapítsuk, hogy a két lehetséges áldozati csoport milyen mértékben tekinthető modernkori rabszolgának, fontos tisztában lennünk a korábban már említett ismérvekkel, mint a manipuláció, a lelki és fizikai bántalmazás, a kényszerítés, valamint az elnyomás.

Kutatásom összegzéseként az általam vizsgált két csoportot – a hazánkba érkező filippínó vendégmunkásokat és a csicskákat – kívánom összehasonlítani a munkavégzéshez szorosan és kiegészítő jelleggel kapcsolódó jellemzők alapján.

⁸² Fair Recruitment Initiative. Elérhető az International Labour Organization hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.ilo.org/topics/fair-recruitment/fair-recruitment-initiative> (Utolsó elérés dátuma: 2025. 01. 05.)

	Filippínó vendégmunkások	Csicskák
Családi és otthoni élet feláldozása	igen	igen
Társadalmi izoláció	nem	igen
Tisztességtelen toborzás jelenléte	igen	igen
Emberkereskedelem jelenléte	igen	igen
Megfelelő lakhatás biztosításának hiánya	nem	igen
Megfelelő munkakörülmények hiánya	inkább nem	igen
Gátlástalan munkaadó	inkább nem	igen
Illegális munkavégzés	inkább igen	igen
Járadékok és fizetés megcsapolása vagy teljes elvétele	inkább nem	igen
Megfelelő bérezés hiánya	inkább igen	igen

1. táblázat: A hazánkba érkező filippínó vendégmunkások és a magyarországi csicskák összehasonlítása a munkavégzés szempontjából.

A munkavégzés különböző szegmenseinek összehasonlításával árnyaltabb képet kaphatunk a két csoport különbségeiről. Az emberi tényezőt több részre kell bontanunk, nem kezelhetjük egységként a szűk családot és a társadalom egészét. Mind a filippínóknál, mind a csicskáknál megfigyelhető a tendencia, miszerint egy jobb élet reményében vagy a szegénység okozta kilátástalan helyzet miatt gyakran a teljes családjukat hátra hagyják. Viszont a teljes társadalomtól való izoláció csak a csicskák helyzetében áll fent. A fogvatartók számos emberi jogukat korlátozzák, ilyen a szabad mozgáshoz való jog vagy a lakóhely szabad megválasztásához való jog. A filippínók ezzel szemben gyakran saját honfitársaikkal együtt, rendszeren kialakított munkahelyen, kollégákkal együtt végzik munkájukat.

Fontos figyelembe venni a munkavállaláshoz közvetlenül kapcsolódó „szolgáltatókat” is. Mindkét esetben gyakori az emberkereskedelem vagy a tisztességtelen közvetítők jelenléte. Az ilyen típusú munkavállalás esetében szinte elkerülhetetlen, hogy illegális szolgáltatásokat vegyenek igénybe. A csicskák esetében, mivel általában vagyonnal nem rendelkeznek, a közvetítő csak a rabszolgatartótól számíthat fizetségre, míg a filippínóknál az áldozattól kéri el a hatalmas összegeket szolgáltatásaikért.

A munkavégzés megkezdése után vizsgálni kell a körülményeket. Az, hogy a munkaadó biztosítsa az alapvető feltételeket és a kulturált környezetet elengedhetetlen. A filippínók

esetében nehéz egységes képet alkotni, ugyanis a mezőgazdasági feladatoktól kezdve a gyártósoron át az egészségügyig sok szférában tevékenykednek. Az ő alapvető szükségleteik biztosítása az adott munkáltatótól függ, de inkább biztosítottnak tekinthető. A csicskatartás áldozatainak megfelelő munkakörülményei semmiképpen sem mondhatóak biztosítottnak. Gyakori a fizikai bántalmazás, testi fenyegetés, élelemmel való zsarolás, higiénia teljes hiánya és kifejezetten magas a munkaórák száma. A lakhatásuk ugyan biztosított, de a körülményeik nem emberhez méltóak, példaként említve a folyamatban lévő nyomozás során feltárt istállót. A különböző munkakörülmények kialakulásában nagy szerepe van a munkaadóknak. A csicskatartás esetében kijelenthető, hogy minden munkaadó gátlástalan és kizsákmányoló. Számukra csak a személyes jólétük a mérvadó, a munkavállalók csupán rabszolgák. A filippínók között is jelen vannak a gátlástalan munkaadók, azonban sokkal kisebb arányban.

Az illegalitás már a korábban említett emberkereskedelem és tisztességtelen közvetítők esetében is jelen van, azonban a munkavégzés megkezdése után a munkavégzés bejelentésének elmaradása az első pont. A csicskamunka során gyakran a személyes okmányait is elveszik a távozás ellehetetlenítése érdekében, a bejelentés minden esetben elmarad. A filippínó vendégmunkásokkal kapcsolatban elmondható, hogy Magyarországon egyszerűbb a bejelentési folyamat, mint például Franciaországban, ennek ellenére számos illegális munkavállaló van jelen a munkaerőpiacon.

A különböző járadékok inkább a csicskatartás esetében vannak jelen. A rabszolgotartók gyakran elveszik az áldozatok nyugdíját vagy különböző szociális támogatásait. A kiszabadulás egyik fajtája is ide köthető, haszontalanná válhatnak, ha a támogatások többé nem járnak. A fülöp-szigeteki vendégmunkások esetében a bérezés a fő kérdés. Hivatalosan az otthoni bérük kétháromszorosát kapják hazánkban, azonban ez nem mindig teljesül. Ha igen, akkor is figyelembe kell venni azt, hogy nekik otthon maradt családjukat is támogatniuk kell.

A vizsgálat alapján kimondható, hogy a filippínó vendégmunkások egységesen nem tekinthetőek a modernkori rabszolgaság áldozatainak, míg a csicskatartás áldozatai igen. Azonban számos olyan jogsértő magatartás jellemezheti munkavállalásukat, amely a modernkori rabszolgaság alapvető tulajdonsága. Fontos leszögezni, hogy a táblázat adatai abban az esetben relevánsak, ha a filippínó vendégmunkás magyarországi munkavállalása alatt nem válik csicskává, mert ez velük is bármikor előfordulhat.

A csicskatartás esetében a vizsgált, folyamatban lévő nyomozásból számos következtetést vonhatunk le. Többek között azt, hogy Magyarországon sokkal több esettel számolhatunk, mint ami napvilágra kerül. Nehezen megállapítható, hogy egy eltűnt személy önszántából hagyta el otthonát, rabszolgasorba került vagy esetleg elhunyt. Esetünkben olyan hosszú ideig állt fenn

az információhiány, hogy az áldozatot holtta nyilvánították, miközben éveken át rabszolgaként élte napjait. Egy ilyen probléma megoldásának több fronton kell zajlania. Energiát kell fektetni a prevencióra, a bűntettek felderítésére, valamint a megmenekült áldozatok rehabilitálására. Ebben játszanak kulcsfontosságú szerepet a különböző állami és civil szervezetek. Fontos a társadalom oktatása a témában, a média segítségével hívják fel a figyelmet a helyzet súlyosságára. Kézzel fogható segítséget is nyújtanak kimenekítésekkel, utógondozással és adományokkal. Már vannak folyamatban lévő törekvések a nemzetközi vándorok kihasználásának, ezzel egyetemben a hazai filippínó vendégmunkások jogsérelmeinek csökkentése érdekében. Ezen szabályozási rendszer folyamatos bővítésével, felülvizsgálatával és a munkakörülmények rendszeres ellenőrzésével kiszűrhetőbbé válhatnak a bűncselekmények és kizsákmányolások.

Amilyen komplex a folyamat, olyan hosszú és nehéz feladat megoldani a modernkori rabszolgaság problémáját. Emiatt a feltett kérdésekre konkrét választ nem kaptam. A korábban említett módszerekkel ugyan csökkenthető az áldozatok száma, de nem akadályozható meg teljesen a probléma. Ahogyan a globális klímaváltozás esetében is minden apró tett számít a folyamat mérséklésében, úgy a rabszolgaság eltörlésében is része van minden egyes embernek. Minden embernek egyéni felelőssége van. „*Amikor elnyomunk másokat, valójában magunkat nyomjuk el. Emberi mivoltunk azon múlik, hogy elismerjük mások emberi mivoltát.*” (Desmond Tutu, emberi jogi aktivista)

10. Irodalomjegyzék

Nyomtatott források:

- I. BALOGH ZSOLT – HAJAS BARNABÁS – SCHANDA BALÁZS (2014): Alapjogok és alapvető kötelezettségek fogalma, értelmezése. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest.
- II. BARABÁS A. TÜNDE (2016): A migráció kriminológiai aspektusai. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest.
- III. GARAI TÍMEA (2005): Modernkori rabszolgaság a globális világ gazdaságban. Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest.
- IV. GARAMVÖLGYI JÓZSEF (1972): Magyar értelmező kéziszótár. Akadémia Kiadó, Budapest.
- V. GYURÁCZ VERONIKA (2015): A hatályos nemzetközi jog hiányosságai a modernkori rabszolgaság elleni védelem terén. In: Külügyi Szerle, 2015/3.
- VI. HAUSMANN PÉTER (2009): Bevezetés a Közgazdaságtanba. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs.
- VII. KERESZES ZSUZSANNA (2015): A poszttraumás stressz. In: Kiss Enikő Csilla – Sz. Makó Hajnalka (szerk.): Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs.
- VIII. DR. MELIS JÁNOS (2010): A „csicskatartás” ellen fellépés. In: Jegyző és közigazgatás, 12. évfolyam, 3. szám.
- IX. MIHALKÓ VIKTÓRIA - DR. SZABÓ MÓNKA - DR. HAIDEGGER MARIANN (2015): Modernkori rabszolgaság. Anthropolis Egyesület, Budapest, ISBN 978-615-80175-0-3.
- X. ROMSICS IGNÁC (2010): Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, Budapest.
- XI. SZEBENYI MARIANNA – HOFFMANN KRISZTINA (2012): Emberi Jogok – Gyermeki Jogok. Kecskeméti Főiskola, Kecskemét.
- XII. WINDT SZANDRA (2020): Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak hasonlósági és különbségei. In: Belügyi Szerle, 68. évfolyam, 12. szám.
- XIII. ZSUKOV, J. M. (magyarra fordította: Sörös Lajos) (1985): A második világháború 1939-1945. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest.

Elektronikus források:

- I. ACE Money Transfer (2024): 10 Things Every Overseas Filipino Worker in Germany Must Know in 2024. Elérhető a ACE Money Transfer hivatalos elektronikus oldalán: <https://acemoneytransfer.com/blog/10-things-every-overseas-filipino-worker-in-germany-must-know-in-2024>
- II. BALÁZSI LEVENTE (2024): Megélhetési költségek a Fülöp-szigeteken: Albérletek, élelmiszer, árak, átlagbérek, tömegközlekedés. <https://wise.com/hu/blog/megelhetes-fulop-szigeteken>
- III. BÁNÁTI ANNA (2024): Ahol az állami tévé hirdeti a külföldi munkát – miért jön annyi vendégmunkás a Fülöp-szigetéről? <https://telex.hu/gazdasag/2024/05/27/fulop-szigetek-gazdasag-vendegmunkasok-exportja>
- IV. BÁTHORY RÓBERT (2022): Rabszolgaság Magyarországon: „Csicskázattak, melóztattak és minden pénzemet elvették”. Elérhető a Szabad Európa hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.szabadeuropa.hu/a/rabszolgasag-magyarorszagon-csicskazattak-meloztattak-es-minden-penzemet-elvettek/31637866.html>
- V. Department of Migrant Workers hivatalos elektronikus oldala <https://dmw.gov.ph/>
- VI. Díjat kapott Till Attila Csicska című filmje Sanghajban, 2011. Elérhető a HVG hivatalos elektronikus oldalán: https://m.hvg.hu/shake/20110620_till_attila_csicska_dij
- VII. DW Magyar (2024): Fülöp-szigeteki vendégmunkások: Tízezren vannak, de sokkal többre lenne szükség <https://www.youtube.com/watch?v=7iyGZJ14X4E>
- VIII. FRA European Union Agency for Fundamental Rights, <http://fra.europa.eu/hu/eu-charter/article/1-az-emberi-meltosag>
- IX. International Labour Organization hivatalos elektronikus oldala <https://ilo.org>
- X. Japán: Bocsánatkérés a háborús szexrabszolganőktől. Elérhető a HVG hivatalos elektronikus oldalán: <https://hvg.hu/vilag/20041203szexrabszolga>
- XI. KARÁCSONY ZOLTÁN (2023): Hatalmas az érdeklődés: így látja a Fülöp-szigeteki munkaerő-közvetítő a magyar toborzást. Elérhető a HR Portal hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.hrportal.hu/hr/hatalmas-az-erdeklodes-igy-latja-a-fulop-szigeteki-munkaero-kozvetito-a-magyar-toborzast-20231218.html>
- XII. KLEMENCICS ANDREA (2015): Modernkori rabszolgaság. Letölthető a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények hivatalos elektronikus oldaláról: <http://pecshor.hu/periodika/tizenhat.htm>
- XIII. Központi Statisztikai Hivatal: Üres álláshelyek száma és aránya nemzetgazdasági áganként, negyedévente. https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0159.html

- XIV. MALIK GAME SZILVIA (2021): Amikor az illegalitásból a házimunka vezet ki: filippínó migránsok Párizsban, 1. rész. Elérhető a Szabad Európa hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.szabadeuropa.hu/a/amikor-az-illegalitasbol-a-hazimunka-vezet-ki-filippino-migransok-parizsban-1-resz/31393677.html>
- XV. Poszttraumás stressz szindróma. Elérhető a Budai Egészségközpont hivatalos elektronikus oldalán: <https://bhc.hu/betegsegek/poszttraumas-stressz-szindroma>
- XVI. RUN, WESLEY (2023): Report shows abuse of domestic workers by diplomats. Elérhető a Deutsche Welle hivatalos elektronikus oldalán: <https://www.dw.com/en/report-shows-abuse-of-domestic-workers-by-diplomats/a-66862451>
- XVII. SIK ENDRE (2012): A migráció szociológiája. Elérhető a TÁRKI hivatalos elektronikus oldalán: https://www.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_2.pdf
- XVIII. Stockholm-szindróma. Elérhető a Levitánia Pszichológiai Rendelő hivatalos elektronikus oldalán: <https://levitania.hu/stockholm-szindroma/>
- XIX. Szegedi Tudományegyetem Közérthetőségi Szócikk Adatbázis, <https://u-szeged.hu/efop362-00007/minden-szocikk/onrendelkezesi-jog>
- XX. Till Attila (2011): Csicska. M&M Film – Laokoon Film – TV2. <https://www.youtube.com/watch?v=9GvXbC2mh6w>

Felhasznált jogszabályok:

- I. A Népszövetség rabszolgaságra vonatkozó egyezménye, 1926.
- II. Büntető Törvénykönyv, 2012.
- III. Egyezmény a kényszer- vagy kötelező munkáról, 1930.
- IV. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 1948.
- V. Gyermekjogi Egyezmény, 1989.
- VI. Magyarország Alaptörvénye, 2011.
- VII. Polgári Törvénykönyv, 2013.
- VIII. Törvényerejű rendelet a nőkkal szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről, 1982.
- IX. 118/2001. (VI. 30.) Kormány rendelet a munkaerő-kölcsönzési és a magán-munkaközvetítői tevékenység nyilvántartásba vételéről és folytatásának feltételeiről.

11. Mellékletek

Első számú melléklet: A magyarországi csicskatartás témakörében, hivatásos gondnokkal készített személyes félig strukturált mélyinterjú kérdései

1. Kérem mutatkozzon be és beszéljen hivatásáról! (mióta foglalkozik ezzel, pontos hatáskörei)
2. Került-e valaha munkája során kapcsolatba olyan személlyel, akinek részben vagy teljes egészében sérültek az alapvető emberi jogai? Amennyiben igen, kérem ismertesse az esetet/eseteket!
3. Miért volt szükség a gyámhatóság bevonására az adott ügyben / ügyekben?
4. Milyen hivatalos eljárások indultak, milyen hivatalos ügyekben sikerült eddig eredményt elérni? Vannak-e nyitott kérdések az esettel kapcsolatban?
5. Hatékony együttműködés jellemzi a gyámhatóság és a rendőrség munkáját? Tudnak-e arról, hogy a rendőrség hol tart a nyomozással?
6. Véleménye szerint, a korábban említett vagy más hatóságok munkája kellően célravezető? Amennyiben van hiányosság, az miben nyilvánul meg?
7. Milyen egészségkárosodás érte az áldozatot? (mentális / fizikai / maradandó / gyógyítható)? Ezek hogyan javultak vagy romlottak az idő múlásával?
8. Lát-e lehetőséget arra, hogy az áldozat teljesen felépül és sikeresen visszaintegrálódik a társadalomba?
9. Az egészségügyi rendszer milyen módon, milyen programokkal képes segíteni az áldozatot és sorstársait?
10. Hogyan viszonyul az áldozat családja az újonnan kialakult helyzethez? Foglalkoznak-e a hozzátartozókkal esetleg a kezeléseik során, az eset feldolgozását segítve?
11. Van-e olyan információ az ügyről vagy a témával kapcsolatban, amelyet kérdéseim alapján nem tudott megválaszolni, viszont szívesen megosztana? Ha igen, kérem tegye meg!

Második számú melléklet: A filippínó vendégmunkások helyzetével kapcsolatos
Asuncion Fresnoza-val készített angol nyelvű írásos strukturált mélyinterjú kérdései

1. If a Filipino do not want to leave the Philippines, how can break out of deep poverty?
 - a. (If he / she declines to leave their family, or does not want to ask for credit)
2. How can the state of the Philippines support the unemployed people? (Are there any social aids, or housing support?)
3. Is it worth to leave their whole family for the hope of a better life? Is the financial situation so uncertain in the country?
4. Are Filipinos' human rights being violated the during guest-working process?
 - a. If yes, in which part?
5. What do you think about the human trafficking related with Filipino workers? Are there any specific datas about how many people get involved?
6. Do you have any modern-day slave case in your sight? During working abroad, how common to be part of different oppressions among Filipino people?
7. I read an article about the strict governmental legislations about working abroad. For instance, if a Filipino guest worker declines any job or want to go home earlier than expected, he / she will not be able to work abroad anymore. Do you know anything about this legislation?
8. What do you think are the reasons for the high demand for Filipino workers in Europe? What qualities make them popular with employers?
9. In which field of work are Filipinos mostly employed? Why?
10. How can Hungarian employers or the society could make better the years of their stay here?